

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Bakalářská práce

**Příčiny poklesu počtu obětí ozbrojených
konfliktů**

Jakub Musil

Praha 2015

Název práce: **Příčiny poklesu počtu obětí ozbrojených konfliktů**

Autor práce: **Jakub Musil**

Vedoucí práce: **pplk. Mgr. Otakar Foltýn**

Rok obhajoby: **2015**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracoval samostatně s použitím citovaných pramenů a literatury. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k eventuálnímu zveřejnění práce v tištěné nebo elektronické podobě a jejímu používání ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 26. června 2015

.....

Jakub Musil

Poděkování

Předně děkuji pplk. Mgr. Otakaru Foltýnovi za laskavé vedení práce, lidský přístup, neocenitelné rady a především pomoc s výběrem tématu práce, které se ukázalo jako nesmírně zajímavé, a díky kterému jsem si zase připomněl, že skutečnost často nebývá taková, jak si někdy z neznalosti myslíme.

Děkuji své rodině za nesmírnou podporu při studiu, za otevírání šuplíků pro štěstí i za to, že přetrpěli mou nepříjemnou náladu, kterou jsem při nezdarech v psaní této práce často měl. Děkuji své přítelkyni Radce za to, že to se mnou vydržela. Zároveň se jí omlouvám, že jsem se po dobu psaní bakalářské práce neholil a pravděpodobně v tom budu pokračovat dál, protože se mi to zalíbilo. Děkuji všem svým přátelům, obzvláště pak těm z pokoje 406, díky kterým je život v Praze veselejší.

V neposlední řadě pak děkuji televizní stanici Retro Music, která mi zpříjemňovala noční psaní, i České televizi, jejíž záznamy z jednání Poslanecké sněmovny, mě v pochmurných nočních hodinách často obveselovaly. A samozřejmě, jak by řekl náš „ctěný“ prezident, „děkuji všem, kteří mně nepomohli.“

OBSAH

ÚVOD	1
1 METODIKA A CÍLE PRÁCE.....	3
2 TEORETICKÉ UKOTVENÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ.....	4
2.1 Problematický termín „válka“	4
2.2 Ozbrojený konflikt.....	6
2.2.1 Odborný výzkum konfliktů a míru	7
2.3 Typologie konfliktů	8
2.3.1 Mezinárodní ozbrojený konflikt.....	8
2.3.2 Vnitrostátní a transnacionální ozbrojený konflikt	10
2.4 Příčiny ozbrojených konfliktů.....	12
3 TEORIE ČTYŘ GENERACÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ.....	16
3.1 Moderní ozbrojené konflikty první generace.....	16
3.2 Moderní ozbrojené konflikty druhé generace.....	17
3.3 Moderní ozbrojené konflikty třetí generace.....	18
3.4 Moderní ozbrojené konflikty čtvrté generace.....	19
3.5 Asymetrický ozbrojený konflikt	19
4 POKLES POČTU OBĚTÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ.....	22
4.1 Vliv médií na vnímání ozbrojených konfliktů	23
4.2 Definice obětí ozbrojených konfliktů	24
4.3 Absolutní a relativní čísla při počítání obětí ozbrojených konfliktů.....	26
4.4 Detailní vývoj počtu obětí od konce druhé světové války.....	29
5 PŘÍČINY POKLESU POČTU OBĚTÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ.....	32
5.1 Proměna počtu, charakteru a intenzity ozbrojených konfliktů	32
5.2 Pozitivní čísla po konci druhé světové války.....	34
5.3 Pokles počtu mezinárodních ozbrojených konfliktů.....	35
5.4 Nukleární zbraně jako záruka míru.....	41
5.5 Demokratický mír	43
5.6 Ekonomické faktory a „trojúhelníkový mír“	47
5.7 Celkový pokles násilí.....	50
ZÁVĚR.....	54
POUŽITÁ LITERATURA	56
SEZNAM PŘÍLOH	61
PŘÍLOHY	62

ÚVOD

Ať už si přečteme ranní noviny nebo zapneme večerní zprávy, je velmi těžké nebýt pesimističtí. Není dne, abychom neviděli záběry z válečné zóny, rozbořená města a zoufalé uprchlíky nebo neslyšeli o počtech obětí. Vraždy, znásilnění, popravky, teroristické útoky, ozbrojené konflikty. Na základě podobných zpráv, které se na nás valí doslova ze všech stran, by se skoro chtělo říct, že válek neustále přibývá, násilí se stupňuje a svět je nebezpečnější než kdykoliv předtím. Opak je ale našťastí pravdou a věřte tomu, nebo ne, dost možná žijeme v té nejmírumilovnější době naší historie.

Jak se ve svém práci budu snažit ukázat, i přes všechny negativní zprávy se zdá, že násilí je opravdu na ústupu. Války i jejich oběti neustále ubývají a svět se stává daleko bezpečnějším. Navzdory tomu se však vždy najde dostatek „vhodných“ záběrů, které tvrdí opak a zaplňují zpravodajské vysílání a titulní stránky novin. Tím se tak vytváří iluze, že i dnes je válka na denním pořádku a její oběti neustále přibývají. Když se ale namísto médií zaměříme na komplexní data, zjistíme pravý opak. Otázkou však zůstává, proč se tak děje? Jaké jsou příčiny toho, že místo milionů obětí máme „pouhé“ tisíce obětí ozbrojených konfliktů? Proč ubývají těch nejničivějších válek? Jak je možné, že už mezi sebou mocné země světa nebojují? Na tyto a další otázky se pokusím ve své práci odpovědět.

V první části práce se nejprve zaměřím na teoretické ukotvení ozbrojených konfliktů. Vysvětlím některé pojmy, které jsou pro pochopení této problematiky klíčové, rozliším jednotlivé druhy konfliktů a stručně se podívám i na to, jaké jsou příčiny jejich vzniku. Pro lepší pochopení toho, jak se vyvíjelo vedení boje v posledních stoletích a jakých dramatických změn doznalo, zařadím i kapitolu, která se bude věnovat teorii čtyř generací ozbrojených konfliktů. Jsem si vědom toho, že tyto proměny nebyly přímou příčinou snižování počtu obětí, avšak domnívám se, že je důležité tuto výraznou transformaci připomenout.

Samotnému poklesu počtu obětí ozbrojených konfliktů se budu detailně věnovat ve čtvrté kapitole, ve které nejprve definuji, kdo se za oběť ozbrojeného konfliktu vlastně považuje, a následně se pokusím dokázat, že k poklesu počtu těchto obětí opravdu dochází. Ve své práci se budu zaměřovat především na druhou polovinu dvacátého století, ale pro

pochopení problematiky samozřejmě nastíním i předchozí vývoj a podívám se i na to, že dvacáté století možná nebylo tím nejkrvavějším v historii, jak se často uvádí. V jedné z podkapitol pak také stručně vysvětlím, jaký mají média vliv na vnímání ozbrojených konfliktů, a proč bychom se měli řídit raději statistickými křivkami než novinovými titulky.

Zásadní část své práce pak věnuji jednotlivým příčinám poklesu počtu obětí ozbrojených konfliktů. Ukazuje se však, že najít příčiny tohoto poklesu je daleko složitější než dokázat pokles samotný. Ani mezi odborníky tak nepanuje jednotná shoda na těchto příčinách. Zároveň se ukazuje, že patrně neexistuje jediná dominantní příčina, která by se dala považovat za hlavního strůjce onoho poklesu, ale jde spíš o dobře fungující směs několika různých příčin. Mým cílem samozřejmě není obsáhnout všechny příčiny, které by s tímto poklesem mohly souviset, ale zaměřím se pouze na ty, které považuji za nejdůležitější a o kterých se domnívám, že mají na tento trend největší vliv. Soustředit se tedy budu například na pokles počtu mezinárodních ozbrojených konfliktů, které jsou obecně považovány za nejničivější a pokusím se vyložit, proč k tomuto poklesu došlo. Stručně charakterizuji některé teorie, které by tento vývoj mohly vysvětlovat. Řeč bude o nukleárním míru, demokratickém míru nebo o ekonomických faktorech, podle kterých už válka zkrátka není výdělečná. Závěrečnou podkapitolu pak budu věnovat celkovému poklesu násilí, který s poklesem počtu obětí ozbrojených konfliktů úzce souvisí.

1 METODIKA A CÍLE PRÁCE

„Pokud jsem dohlédl dále než ostatní, bylo to proto, že jsem stál na ramenou obrů,“ řekl údajně Isaac Newton. Já si sice v žádném případě netroufám říci, že bych dohlédl dále než ostatní, ale pro to, abych dohlédl alespoň tam, kam jiní, jsem využil ramenou obrů také. V mém případě za ony obry považuji všechny autory, ze kterých jsem při psaní své práce čerpal. Ačkoliv uznávám rčení, že jen malý člověk si dává malé cíle, v tomto případě jsem rozhodně nepočítal s tím, že by má práce měla být v něčem objevná a měla by přinést něco, s čím ještě nikdo jiný nepřišel. Snažil jsem se vypracovat spíše teoreticko-analytickou práci, která by přehledně shrnovala dosavadní poznatky uznávaných autorů v tomto oboru.

Jistě se tedy nejedná o práci empirickou, která by byla založena na vlastním sběru a analýze dat. Všechna data, které předkládám, jsem čerpal z několika proslulých výzkumných center (jejich popisu se věnuji později) a přiložené grafy, které z dat vychází, z velké části přebírám od harvardského profesora Stevena Pinkera, který se tematice dlouhodobě věnuje a obrovské množství nasbíraných dat dal ve své tisícistránkové knize dohromady (Pinker 2012). Má práce se o tyto data hojně opírá, ale přesto je spíše prací teoretickou, jež se snaží sloučit a případně srovnat pohledy více odborníků a vychází z většího množství relevantní, a především zahraniční, literatury.

Jedná se tedy o text na pomezí kompilace a komparace, jak tyto pojmy chápe Šanderová (2005). Pokusil jsem se tak o tvůrčí syntézu myšlenek několika autorů, k níž jsem se však snažil přidat také vlastní pohled na věc. Po kapitole, která seznamuje čtenáře s problematikou studia ozbrojených konfliktů a vymezuje některé základní pojmy, je mým hlavním cílem a výzkumnou otázkou přesvědčit se, zda počet obětí ozbrojených konfliktů opravdu klesá a ve zbytku práce pak případně objasnit několik příčin, které k tomuto trendu vedou. I přesto, že má práce jistě nebude zásadně objevná, budu se na základě větší části existující literatury snažit stávající problematiku jasně vyložit a dát do vzájemných souvislostí tak, aby jistý přínos měla.

2 TEORETICKÉ UKOTVENÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

Zdá se, že válečnictví je opravdu stejně staré jako člověk sám (Keegan, 2004) a instinkt zabíjet a válčit bychom našli patrně už v době kamenné. Ostatně archeologické nálezy svědčí o tom, že už v té době spolu lidé bojovali, a dokonce si i pomocí hliněných náspů a palisád stavěli obranná zařízení podobné hradbám (Castleden, 2009). Podle Krejčího (2011) archeologové u starých nálezů ještě nejsou zcela schopni zjistit, zda byly nástroje určeny pro lov nebo pro zabíjení lidí. Dá se ale říci, že první údernou zbraní byl klacek a první první vrhací zbraní kámen, který ostatně používali už primáti. „*Spojením kamene a klacku pak vznikl šíp a oštěp; věk nejstarších nalezených oštěpů použitelných k boji mezi lidmi je propočítán na 250 tisíc let,*“ domnívá se Krejčí (2011: 12).

2.1 Problematický termín „válka“

„*Válka je organizované zabíjení lidí lidmi, které navíc doprovází mučení, znásilňování, loupení.*“ (Krejčí 2011: 9) Touto stručnou větou, kterou nám ve své knize s příznačným názvem „*Válka*“ předkládá Oskar Krejčí, bychom jistě mohli odpovědět na otázku, co je to válka. A ačkoliv to není zrovna lichotivý popis tohoto termínu, musíme dodat, že je poměrně výstižný. Chceme-li se však dobrat akademičtějšího vysvětlení, musíme se na věc podívat přece jen trochu obšírněji.

Když vojenský historik John Keegan (2004: 17) vyslovil myšlenku, že válečnictví je staré jako lidstvo samo a „*sahá do nejtajnějších míst lidského srdce, do míst, kde ego potírá rozumový důvod, kde vládne pýcha, kde převládají emoce, kde kraluje instinkt,*“ snažil se zdůraznit, že válka a konflikty tu byly ještě daleko před tím, než vůbec vznikly nějaké státy, jejichž zájmům dnes připisujeme většinu příčin vzniku ozbrojených konfliktů¹.

Pruský generál a válečný teoretik Carl von Clausewitz (1996: 36) pak v 19. století ve svém známém díle *O válce* napsal, že „*válka je pokračování politiky jinými prostředky,*“ což je vysvětlení do velké míry státocentrické (Krejčí, 2011), které předpokládá válku mezi státy a jejich armádami, což, jak se později přesvědčíme, dnes už nemusí platit, a také

¹ K vysvětlení tohoto pojmu se dostanu později.

naštěstí neplatí. S touto definicí, ani s šalamounským tvrzením, že válka je opakem míru, se tedy rozhodně nespokojíme.

Samotný pojem „válka“ je totiž velmi problematický a terminologicky ještě stále trochu nejasný. Když pomineme to, že v běžném diskurzu je používán v mnoha rozdílných variantách, také v rámci bezpečnostních a strategických studií se jeho výklad různí. Když se podíváme do minulosti, válce zpravidla předcházelo její vyhlášení, čímž byla snadno rozpoznatelná. Clausewitzovo pojetí války jakožto organizovaného politického násilí a střetu ozbrojených sil mezi dvěma a více státy je však dnes již velmi vzácné. Bylo tedy potřeba vytvořit další kritéria, která by oddělila válku a jiné ozbrojené konflikty (Holsti, 1996).

Termín „válka“ je tak podle Møllera (2004, cit. dle Šmíd, 2010) nejlepší ponechat ve významu ozbrojeného konfliktu mezi dvěma a více státy, a navíc stanovit určitý kvantitativní práh, nad kterým by byl konflikt nazýván spíše válkou. Například Eichler (2009) se stejně jako většina autorů řídí počtem válečných obětí za rok podle tzv. Uppsala Conflict Data Project², které ozbrojený konflikt kvalifikuje jako válku při minimálním počtu tisíc obětí během jednoho roku.

Do hry však vstupují i kvalitativní údaje jako například skutečnost, že do konfliktu byly zapojeny veškeré ozbrojené síly daného aktéra, míra zasažení populace konfliktem, podřízení se ekonomiky válečnému úsilí nebo skutečnost, zda konflikt představuje pro aktéry jedinou prioritu. Důležité je také rozlišovat intenzitu a dlouhodobost bojů a rozsah území, které je konfliktem zasaženo (Šmíd, 2010).

Šmíd (2010: 25) se dále domnívá, že „*termínem válka by měly být označovány všechny ozbrojené konflikty mezi mezinárodně uznávanými státy.*“ Protože však jasně vyplývá, že každá válka je ozbrojeným konfliktem, ale každý ozbrojený konflikt nemusí být nutně válkou, je daleko výhodnější, a pro srozumitelnost textu přehlednější, když budeme i války, tak jak je chápeš Šmíd (2010), nazývat jednotně ozbrojenými konflikty. Co to je ozbrojený konflikt, jaké máme jeho kategorie a do jaké z nich řadíme válku, si ukážeme v následující kapitole.

² Uppsalské databázi a dalším centřům pro výzkum konfliktů se budeme věnovat ještě později.

2.2 Ozbrojený konflikt

Ani termín „konflikt“ není snadné jednoznačně definovat. Ještě do větší míry než předchozí termín „válka“ má totiž konflikt daleko více významů a kromě bezpečnostních studií s ním operují také další vědy, především pak humanitní a sociální. S konfliktem se můžeme setkat v politologii, mezinárodních vztazích, právu, ekonomii, psychologii, ale i filozofii. Slovo konflikt je latinského původu, přičemž výraz „*conflictus*“ znamená srážka. Právě proto, že patří k velmi frekventovaným pojmům v sociálněvědních oborech, a setkáváme se s ním i v běžném jazyce, nabývá rozdílných významů, připisuje se mu negativní, či pozitivní vliv a může být v různých oborech považován za přirozený, nebo naopak nepřirozený. Zabývaly se jím takové osobnosti světové vědy jako například Charles Darwin nebo Karel Marx (Pšeja, 2002).

Je tedy zřetelné, že se bavíme o termínu značně multidisciplinárním, a abychom se vyhnuli různým významovým akcentům a nuancím, je důležité zdůraznit, že v následující práci se budu zabývat jeho významem především z hlediska bezpečnostních studií.

Pšeja (2002) doporučuje v bezpečnostní problematice konflikt definovat tak, aby vznikla dostatečná distance od pojmů krize, konkurence, ale také válka nebo boj. Pšeja (2002: 52) tedy definuje konflikt jako „*střet mezi jasně definovanými aktéry, kteří usilují o uplatnění svého zájmu v jedné nebo více shodných oblastech, přičemž tito aktéři pociťují vzájemný střet jako situaci, kdy zisk jedné strany znamená ztrátu strany druhé.*“ Když se podíváme na teorii mezinárodních vztahů, která s bezpečnostní tematikou úzce souvisí, vymezení ozbrojeného konfliktu je považováno za „*dlouhodobé boje mezi vojenskými silami dvou nebo více vlád, či mezi vládou a alespoň jednou organizovanou skupinou,*“ (Bílková, 2007: 29) z čehož pak vychází i mezinárodní právo se svou definicí, že ozbrojený konflikt je „*uchýlení se k ozbrojené síle mezi státy nebo déletrvajícím ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami či mezi takovými skupinami uvnitř jednoho státu.*“ (Bílková, 2007: 29). Obsáhlá databáze ozbrojených konfliktů vytvořená odborníky z Uppsalské univerzity a z Mezinárodního institutu pro výzkum míru v Oslu (tzv. Uppsala Conflict Data Project) například vymezuje ozbrojené konflikty jako konflikty, v nichž jde o neslučitelné zájmy týkající se vlády či určitého území, účastní se jich minimálně dvě strany, z nichž alespoň jedna je zastoupena státní mocí, a v jejichž důsledku zahynulo minimálně dvacet pět osob během jednoho

roku.³ V současné době již existuje celá řada podobných center, které se věnují výzkumu ozbrojených konfliktů. Protože z jejich dat budu ve své práci z velké části vycházet, považuji za vhodné v následujících několika řádcích alespoň stručně představit jejich výčet a až posléze se dále věnovat dalšímu rozlišení ozbrojeného konfliktu.

2.2.1 Odborný výzkum konfliktů a míru

Přemýšlení a teoretizování o válce a konfliktu samozřejmě není žádnou novinkou. Když se podíváme do historie, najdeme jména jako Thukydides, Mistr Sun, Machiavelli, Kant nebo již zmiňovaný Clausewitz. Ti všichni se zabývali válkou, potažmo mírem, ještě daleko předtím, než tento zájem přešel z jednotlivců na organizace a konkrétní akademické disciplíny. Pro naše potřeby však se vši úctou tyto velikány vynecháme a budeme se soustředit především na moderní výzkum konfliktu, jehož největší rozmach přišel pochopitelně po druhé světové válce.

Jako reakce na vietnamskou válku se na sklonku 50. let podařilo založit významné centrum věnující se výzkumu konfliktu Peace Research Institute Oslo (PRIO), ke kterému dodnes spadá věhlasný měsíčník *Journal of Peace Research*. O pár let později vzniká další projekt, který se zabývá sběrem dat o válce Correlates of War Project (COW) a stejně jako předchozí jmenovaný funguje dodnes. Zdatně mu však konkuruje asi jeden z nejznámějších Uppsala Conflict Data Program (UCDP), ze kterého čerpá řada předních autorů, stejně tak jako Center for Development and Conflict Management (CI-DCM) a Konflikt-Stimulations-Modell (KOSIMO). K severským zemím se pak přidává ještě Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) a Tampere Peace Research Institute (TAPRI). Další podobné projekty a instituce pak vznikaly po celé Evropě. (Harris, Fisk, Rank, 1998). Z některých výše jmenovaných jsem pak hojně čerpal data pro svou práci.

³ Viz definice „conflict“ na stránkách Department of Peace and Conflict Research Uppsalské univerzity. http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#Ceasefire_agreements.

2.3 Typologie konfliktů

Ačkoliv jsme se přesvědčili o tom, že některé kategorie mohou být v sociálněvědních oborech mnohdy trochu nejasné a prolínající se, je přece jen nezbytné určit hranice najít a učinit příslušnou typologizaci. V bezpečnostních a strategických studiích, ve kterých se nyní pohybujeme, můžeme konflikt rozlišit pomocí celé řady aspektů. Jednou z možností, ke které se chci stejně tak jako Šmíd (2010) přiklonit, je rozdělení konfliktů pomocí geografického rozpětí. Ostatně podobné členění používá například i Šedivý (2000) a Fuchs (2007), který vychází z mezinárodního humanitárního práva.

V takovémto členění můžeme podle Šmída (2010) najít tři základní roviny ozbrojených konfliktů.

- 1) mezinárodní ozbrojený konflikt
- 2) transnacionální ozbrojený konflikt
- 3) vnitrostátní (vnitřní) ozbrojený konflikt

Transnacionální ozbrojený konflikt (někdy také internacionalizovaný, zmezinárodnělý nebo smíšený) je zvláštním typem vnitřního ozbrojeného konfliktu, který vlivem různých okolností, jímž se ještě budeme věnovat, dostane mezinárodní rozměr. Můžeme u něj nalézt prvky mezinárodního i vnitrostátního ozbrojeného konfliktu a víceméně se tak stává určitým mezistupněm mezi těmito dvěma. Ve svém výkladu se mu však budu věnovat společně s konfliktem vnitrostátním.

2.3.1 Mezinárodní ozbrojený konflikt

Jak už sám název napovídá, pro mezinárodní ozbrojený konflikt je příznačné, že se odehrává minimálně mezi dvěma, často ale i vícero, státními celky. Také definice mezinárodního humanitárního práva není nikterak složitá. Říká, že se jedná o situaci, kdy mezi dvěma či více aktéry, z nichž alespoň jeden je mezinárodně uznávaným státem, dojde k použití ozbrojené síly. Nezáleží přitom na intenzitě síly, ale pouze na skutečnosti, že bylo násilí užito (Fuchs, 2007).

Eichler (2006: 45) říká, že „*válka je nejčastěji definována jako přímé, somativní násilí mezi státy.*“ Ve svém výkladu používá termín válka a drží se pravidla, že pro takovou

klasifikaci se musí jednat o ozbrojený zápas, při kterém je na bojišti během jednoho roku zabito nejméně tisíc lidí. Termínu válka tak užívá především proto, že s menšími konflikty ve svém výkladu příliš nepracuje. My jsme si pojem válka už vyjasnili v jedné z předchozích částí a budeme nadále pracovat s tím, že ozbrojený konflikt na mezistátní úrovni, do kterého vstoupili dva (či více) státní celky, můžeme sice nazývat válkou, ale budeme se raději nadále držet termínu mezinárodní ozbrojený konflikt.

Obecně platí, že mezinárodní ozbrojené konflikty, jsou zpravidla vůbec ty nejničivější, protože se do nich zapojují celé armády jednotlivých států se všemi svými prostředky, což pochopitelně, řečeno se Šmídem (2010: 26), představuje „*konflikt nejvyšší kvality*“. Takové konflikty můžeme dle Šmída dělit podle dalších několika kritérií. Podle poměru vzájemné symetrie sil a kapacit vidíme konflikty relativně sobě rovných aktérů (přibližně stejný vojenský, ekonomický a demografický potenciál) a konflikty relativně sobě nerovných aktérů (vzniká tedy asymetrie, ke které se ještě dostaneme později). Podle intenzity nasazení ozbrojených sil máme konflikty totální (boj o vlastní přežití, celková mobilizace) a omezené (mají konkrétní cíl, nezasahují jádrové území státu, není potřeba celková mobilizace). A konečně podle počtu aktérů pak rozlišujeme konflikt na dyadický (mezi dvěma aktéry) a komplexní (mezi třemi a více aktéry) (Šmíd, 2010: 27).

Jedním ze zajímavých poznatků z výzkumů mezinárodních ozbrojených konfliktů, který uvádí Vasquez (2000), je, že nejčastěji se takovéto konflikty odehrávají mezi sousedy. To může být samozřejmě způsobeno geografickou blízkostí a vzájemnou závislostí mezi sousedními státy, čímž se zvyšuje pravděpodobnost konfliktu. Další zajímavostí je, že státy, které mezi sebou měly už v minulosti ozbrojený konflikt, mají vyšší pravděpodobnost, že ho budou mít znovu. Vysvětlením může být to, že ani boj nevyřeší sporná témata a ty se poté objevují i v budoucnu, nebo že samotný konflikt přinese později spory další.

Tradiční představa mezinárodního ozbrojeného konfliktu jako racionálního jednání států a „*pokračování politiky jinými prostředky*“ dnes již zcela vymizela a dobrou zprávou je, že mezinárodních ozbrojených konfliktů, jak se později přesvědčíme, tak neustále ubývalo a v současné době ve světě není žádný ozbrojený konflikt, který by se dal považovat za mezinárodní.⁴

⁴ To samozřejmě neznamená, že se tímto způsobem už nikdy válčit nebude. Jeho návrat vyloučit nemůžeme.

2.3.2 Vnitrostátní a transnacionální ozbrojený konflikt

Jak již vyplývá z předchozí části, veškeré ozbrojené konflikty, které nyní můžeme najít na mapě, mají povahu vnitrostátního (vnitřního), případně transnacionálního, ozbrojeného konfliktu. Vymezení takového ozbrojeného konfliktu je však již o něco složitější, přihlédneme-li k tomu, že hranice mezi mezinárodním a vnitřním ozbrojeným konfliktem bývá mnohdy velmi těsná. Právě proto mezi tyto dva řadíme ještě takzvaný transnacionální ozbrojený konflikt. Vnitrostátní ozbrojené konflikty jsou stále často nazývány občanskými válkami. Což samozřejmě není zcela špatně, ale v odborné terminologii se budeme držet raději pojmu vnitrostátní, vnitřní, případně transnacionální ozbrojený konflikt.

Vnitřní ozbrojené konflikty se, jak říká Šmíd (2010), vyznačují tím, že se odehrávají buď mezi různými skupinami uvnitř společnosti, nebo mezi státem a povstaleckou skupinou. Téměř totožné vysvětlení podal ve svém stanovisku k případu Tadić⁵ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii. Ten za vnitrostátní ozbrojený konflikt považuje „*déletrvající ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami či mezi takovými skupinami uvnitř jednoho státu.*“⁶ Takové konflikty se na rozdíl od mezinárodních, které se vedou především kvůli mezinárodně-politické prestiži, bezpečnosti teritoria, nebo o sporná území, konají převážně o státní suverenitu, nadvládu nad státem, status určité komunity, či ekonomické zdroje. K příčinám konfliktů ale ještě pohovoříme později.

Pro vnitrostátní ozbrojený konflikt je jedním ze stěžejních charakteristických znaků to, že se do něj nezapojí žádný, či zcela minimální počet vnějších aktérů. „*Mnohé z vnitrostátních konfliktů se nicméně internacionalizují buď zapojením se ostatních států, nebo nestátních aktérů za ignorace státních hranic.*“ (Šmíd, 2010: 30) V takovém případě pak hovoříme o konfliktu transnacionálním (v literatuře najdeme i výraz zmezinárodněný, případně smíšený). Takový ozbrojený konflikt by jistě mohl mít svou vlastní kategorii, ale v odborných kruzích je zařazován spíše do kategorie vnitrostátních ozbrojených konfliktů (Fuchs, 2007).

⁵ Více informací k tomuto případu k dispozici na stránkách The Hague Justice Portal, dostupné z: <http://www.haguejusticeportal.net/index.php?id=6077>.

⁶ Celé znění dostupné ze zprávy Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Dostupné z: <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>.

Jestliže jsme uvedli, že hranice mezi vnitrostátním a mezinárodním ozbrojeným konfliktem je poměrně těsná a mnohdy složitě určitelná, pak hranice mezi vnitrostátním a transnacionálním ozbrojeným konfliktem je ještě tenčí. Møller (2003) uvádí, že konflikty, které jsou svou skutečnou podstatou vnitrostátní, se mohou stát transnacionalizovanými hned několika různými způsoby.

- Velmi častá bývá „humanitární intervence“ zahraničních mocností. Møller tento výraz dává do uvozovek, protože humanitární intervence jsou velmi spornou kapitolou. Většinou se podle něj jedná o globalizovaný západ, příkladem podle něj může být například konflikt v Somálsku.
- Jedná-li se o etnické konflikty, jedno z etnik může být pod autoritou státní moci vedlejšího státu. Jde zejména o příklady, kdy aktéři chápou situaci tak, že jsou nuceni pomoci svému vlastní etniku dostat se z područí jiného státu.
- Vztah mezi státy a etnickými skupinami může fungovat i na bázi takzvaných zástupných válek (proxy wars), kdy dochází k vzájemným podporováním ozbrojených povstání na teritoriu toho druhého, které může být etnicky spřízněné.
- Povstalci mohou operovat ze základen, které jsou vně hranic, čímž se ospravedlňují přeshraniční útoky. Ty mohou mít podobu pronásledování prchajících povstalců (případně teroristů), nebo přímou invazi ve snaze zničit povstalecké základny.

Existuje tedy velká škála způsobů, kterými se z vnitrostátního konfliktu může stát konflikt transnacionální, nebo dokonce mezinárodní. Ostatně jak upozorňuje Krejčí (2011: 77) „*V globalizovaném světě je málo vnitrostátních konfliktů, které nemají mezinárodní propojení.*“ Uvádí například, že i korejská válka začala jako občanská a nakonec se změnila na válku bloků. Současné vnímání konfliktů v Iráku a Afghánistánu jako vnitrostátních podle něj vyžaduje dosti „ohebnou“ metodologii.

Při rozlišování ozbrojených konfliktů musíme dát pozor nejenom na odlišení vnitrostátního a mezinárodního ozbrojeného konfliktu, ale je zapotřebí odlišit také vnitřní nepokoje a násilnosti. Ty se liší například nižší intenzitou použitého násilí a menším stupněm organizovanosti. Ačkoliv se ukazuje, že tyto vnitřní nepokoje a násilnosti mohou být ve skutečnosti mnohem hrozivější než například vnitrostátní ozbrojené konflikty, za ozbrojený konflikt vůbec považovány nejsou. Ochrana mezinárodního humanitárního

práva se tak na ně nevztahuje. „*Tento protokol nebude aplikován v případě vnitřních nepokojů a napětí, jako jsou vzpoury, izolované a sporadické násilné činy a ostatní činy podobné povahy, které se nepovažují za ozbrojené konflikty,*“⁷ píše se přímo v Dodatkovém protokolu k Ženevským úmluvám. Ačkoliv tedy například boje mexických drogových gangů mají na svědomí mnohanásobně více obětí než velká část ozbrojených konfliktů, podle tohoto výkladu za ozbrojené konflikty považovány nejsou.

2.4 Příčiny ozbrojených konfliktů

„*Každá válka je projevem selhání lidského rozumu. Začala proto, že se lidé nedokázali dohodnout o hodnotách, které byly předmětem sporu – proto sáhli k fyzickému násilí,*“ píše ve své knize Oskar Krejčí (2011: 9). Tomu by jistě nešlo mnoho vytknout. Obzvláště v dnešním světě, kdy je snaha jakékoliv nedorozumění a konflikt řešit mírovou cestou, se zdá, že fyzické násilí je opravdu díky bohu tím posledním, k čemu společnost sahá. Avšak pokud už situace dospěje do takové situace, ve které vznikne ozbrojený konflikt, je pochopitelné, že jí vždy předchází nějaká příčina. Ta je ovšem mnohdy velmi obtížně identifikovatelná. Ozbrojené konflikty totiž mohou být spíše řetězcem příčin a je značně složité, ne-li nemožné, definovat pouze hlavní bezprostřední příčinu vzniku ozbrojeného konfliktu (Šmíd, 2010). Douma (1999) se například domnívá, že není žádoucí, aby se konflikty rozlišovaly pouze na základě jedné nejviditelnější příčiny a na ostatní nebyl brát zřetel. Ozbrojený konflikt je tak komplexní problém, že se stejně komplexně musí nahlížet i na všechny jeho příčiny a okolnosti vzniku.

Navzdory výše uvedenému najdeme mnoho odborníků, kteří se příčinami konfliktů zabývají a z jejich práce lze vydělit alespoň základní rozdělení možných příčin vzniku ozbrojených konfliktů. Teorií je samozřejmě celá řada, ale ve své práci uvedu pouze některou z nich. Goldstein (2001) například nabídl rozdělení do dvou velkých skupin. Konflikty, v nichž jde o relativně hmatatelné zájmy (politické, ekonomické důvody apod.) a konflikty, které jsou z tohoto hlediska naopak hůře měřitelné (etnické, náboženské, ideologické). Prakticky totožné rozdělení pak nabízí i Šmíd (2010), který konflikty dělí podle toho, zda za nimi stojí nějaký zájem, či nějaká hodnota.

⁷ Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů ze dne 12. srpna 1949, Dodatkový protokol. Dostupné online z: http://www.cervenkykriz.eu/cz/mhp_knihovna/zenevske_uumluvy.pdf

Konflikt zájmů definuje Šmíd (2010: 33) jako konflikt, který se vede o „*hmatatelný či obchodovatelný statek v podobě ekonomického profitu, suroviny, zdroje, politické nadvlády či podobné záležitosti.*“ Tento typ konfliktu můžeme lépe analyzovat, měřit a pojmenovat. Konflikty zájmů tak můžeme rozdělit na tři podkategorie.

- Konflikt o území – mohou to být například konflikty vedené kvůli vymezení státních hranic (např. francouzsko-německé boje o území Alsaska a Lotrinska), obsazení sousedního státu (např. vpád SSSR do Afghánistánu) či odtržení některých národů od velkých mnohanárodnostních států (např. konflikt v Kosovu a Čechensku) (Eichler 2009). O konfliktu zájmů však může podle Šmída (2010) být řeč pouze v tom případě, že území přináší ekonomický či zahraničněpolitický profit. Pokud by mělo pouze symbolickou, či historickou hodnotu, šlo by o konflikt hodnot.
- Ekonomický konflikt – ekonomické zájmy samozřejmě hrají roli ve velkém množství konfliktů. Jak si ale později ukážeme, ne vždy jsou dominantní a v poslední době se naopak ukazuje, že ozbrojený konflikt je ekonomicky vysoce neefektivní a zničí více statků, než vítěz může získat (LeShan 2004). Do této kategorie však můžeme řadit například konflikty o surovinové zdroje, přístup na trhy nebo obchodní cesty (Šmíd 2010). Nezanedbatelný hospodářský motiv měly podle Eichlera (2009) například oba konflikty v Perském zálivu.
- Politický konflikt – takový konflikt chápeme jako prosazení politických cílů jakými jsou například hegemonie, geopolitická nadvláda a podobně (Šmíd, 2010). Za příklad můžeme dát nám dobře známou vojenskou invazi do ČSSR v roce 1968. Ačkoliv to není považováno za ozbrojený konflikt, ke změně vlády stačila i „pouhá“ invaze vojsk. Dalším příkladem může být například hitlerovské Německo na počátku druhé světové války, které postupovalo s cílem nastolit vládu ochotnou spolupracovat. Proti nepřátelskému režimu byl zaměřen i konflikt v Iráku a svržení režimu Saddáma Husajna v roce 2003 (Eichler 2009).

Když přejdeme na druhou velkou kategorii příčin ozbrojených konfliktů, tak jak je chápe například Šmíd (2010), Eichler (2009) nebo Goldstein (2001), zjistíme, že konflikty hodnot a postojů se vztahují k méně materiálním záležitostem a jako příčiny jsou tedy

i méně hmatatelné, nicméně neméně závažné. Podobně jako konflikty zájmů, můžeme i konflikty hodnot rozdělit do několika podskupin.

- Etnické konflikty – ozbrojené konflikty, jejichž hlavní hybnou silou je nenávisť mezi etnickými skupinami, jsou velmi častým jevem. Příslušníci jednotlivých etnických skupin jsou spojeni jazykovými, kulturními a náboženskými pouty a nezřídka dochází k tomu, že se takové skupiny pokusí o vytvoření vlastního státu. Při této snaze mohou být podporovány mocností třetí strany, která jim vyjadřuje podporu a stává se tak vlivným aktérem konfliktu. Jako příklad opět můžeme zmínit druhou světovou válku, na kterou, jak vidíme, pasuje hned několik příčin dohromady. Když zůstaneme u té etnické, jako příklad nám může být Hitlerova záminka ochrany etnické menšiny sudetských Němců pro napadení Československa (Eichler, 2009).
- Náboženské konflikty – náboženské konflikty jsou poměrně zjevné. Jde v nich o netoleranci až odpor k jiným náboženstvím. Kromě toho je zde ale důležitý aspekt ochoty položit za odpor k jiným přesvědčením život. S takovým postojem jsme se setkávali v historii mnohokrát, ale v současné době jde především o příslušníky islámu. Ti se totiž s jiným náboženstvím střetávají v Africe (Súdán, Alžírsko) i v Asii (Indonésie, indicko-pákistánský konflikt, Sýrie). Podle Eichlera (2009: 79) pak *„s největším nasazením tam, kde odmítají vnucování západních hodnot – doslova poutním místem všech militantních vyznavačů islámu se proto staly Afghánistán a zejména Irák.“*
- Ideologické konflikty – ideologické konflikty bychom mohli charakterizovat jako konflikty odlišných vizí způsobu života (Krejčí, 2011). Takové normy chování mohou mít ambice rozšíření i na jiné národy, státy či kultury. Jejich nebezpečí pak tkví především v tom, že na svou stranu dokážou strhnout obrovskou masu lidí. Příkladem střetu dvou odlišných ideologií může být konfrontace během studené války (Eichler 2009).

Podobné členění příčin konfliktů uváděl i Martin Wight (1978, cit. dle Šedivý, 2000), který je dělil na války ze ziskuchtivosti (wars of gain), války ze zásady (wars of doctrine) a jako třetí doplnil druh konfliktů, který je vyvolán kvůli obavám z napadení. Takové konflikty označil jako války ze strachu (wars of fear).

Z těchto příkladů jsme viděli, že příčiny vzniku ozbrojených konfliktů záleží na mnoha faktorech, které se vzájemně doplňují a překrývají. Byla by tedy chyba myslet si, že každý konflikt má jednoznačně pojmenovatelnou jedinou příčinu. Je to naopak směs několika různých rozbušek, které mohou být tím nebezpečnější, čím jsou různorodější. Navíc pořád musíme mít na paměti, že jeden faktor může být pouhou záminkou a pravá příčina se může skrývat zcela jinde. Zdánlivě etnický spor tak může být konfliktem o území nebo ekonomické zájmy a podobně. „*V mnohých konfliktech najdeme přítomnost více než jednoho faktoru a pro analytické účely je spíše vhodné sledovat převahu jednoho či dalších faktorů, než se snažit dokazovat naprostou dominanci jednoho faktoru,*“ poukazuje Šmíd (2010: 37). Přes všechny tyto potíže je přece jen důležité příčiny vzniku konfliktů sledovat. Ne tak ani proto, abychom dokázali jednotlivé příčiny odborně pojmenovat, ale především proto, abychom snáze hledali efektivní řešení při mírových jednáních.

3 TEORIE ČTYŘ GENERACÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

Abychom později mohli pochopit příčiny poklesu počtu obětí ozbrojených konfliktů, musíme se v první řadě podívat na to, jak se v průběhu dějin měnilo vojenství a ozbrojené konflikty jako celek. Už tato znalost nám totiž může částečně odpovědět na otázku, proč ubýval počet obětí těchto konfliktů.

Protože se budu věnovat poklesu počtu obětí zejména po druhé světové válce, zaměřím se především na moderní ozbrojené konflikty. Abychom však viděli rozdíl mezi současným a dřívějším stavem, musíme se přece jen vrátit o několik desítek, potažmo stovek, let do minulosti. Stejně tak jako společnost procházela znatelným vývojem, také válečnictví se velmi zřetelně proměňovalo. Tyto proměny skvěle zachytil William S. Lind ve svém článku *The changing face of war: into the fourth generation* (Lind a kol., 1989), ve kterém vychází z teorie čtyř generací konfliktů. Podle Lindy (2004) začínají tyto čtyři generace moderních ozbrojených konfliktů chvílí, kdy si stát ustanovil monopol na válku. Tento okamžik řadí do období po konci třicetileté války, když byl roku 1648 vyhlášen Vestfálský mír.

Z článku Williama Lindy (1989) o rozdělení moderních ozbrojených konfliktů do čtyř generací budu vycházet i v následujících odstavcích. Následující rozdělení však nesmíme brát jako přímý vývoj, ve kterém by jedna strategie střídala druhou. Je to spíš několik rozdílných strategií a způsobů, pomocí kterých je možné vést boj. Vzájemně se však mohou překrývat a využívat některých svých aspektů dohromady. Může se tedy dost dobře stát, že i v období, ve kterém převažovaly strategie třetí generace moderních ozbrojených konfliktů, budou k vidění prvky z druhé generace, případně může některý konflikt proběhnout čistě formou předešlé generace válečnictví.

3.1 Moderní ozbrojené konflikty první generace

První generaci moderních ozbrojených konfliktů můžeme datovat mezi léta 1648 a 1860. Typickým příkladem mohou být napoleonské války. Byla to generace konfliktů, ve které dominovaly velké státní armády. Bojiště, stejně tak jako samotné armády, svazoval pevný řád. Věci, které odlišují vojáka od civilisty (uniformy, salutování, hodnosti), vznikaly právě v první generaci moderních konfliktů. Na jasně vymezené bitevní pole nastoupila armáda v pravidelných, pevně sevřených formacích a s mušketami v ruce. Z počátku šlo

sice o armády spíše menší, za to ale o něco disciplinovanější než v dalších letech. To se totiž zrodily masové občanské armády. První novověká skutečně masová armáda vznikla výnosem Francouzské republiky během francouzské revoluce (Foltýn, 2010). V nich byla kvalita nahrazena kvantitou a vznikly tak armády, které byly sice masové, ale mnohdy s velmi slabým výcvikem. Problém pro toto vedení bitvy začal kolem poloviny 19. století, kdy se bojiště, ve kterém měl ideálně panovat řád, se začalo rozpadat. Masové armády, disponující vojáky, kteří víceméně chtěli bojovat (v 18. století byl jejich cíl naopak dezertovat), se na bojišti začaly setkávat s obrovskou palebnou silou nových zbraní. Původně ústím hlavně nabíjené předovky střídaly zadovky s rychlejším nabíjením a později kulometry. To všechno mělo za následek, že původní bitvy v sevřených řadách začínaly být nejprve zastaralé a poté dokonce přímo sebevražedné (Lind, 2004).

3.2 Moderní ozbrojené konflikty druhé generace

Druhá fáze moderních ozbrojených konfliktů navazovala právě na technologický pokrok, který musel logicky vyústit ve změnu strategie vedení boje. Pokud se bavíme o technologickém pokroku, máme na mysli především rozmach palebné síly pěchoty a zejména dělostřelectva. Toto výrazné využití technologií víceméně vyprázdnilo bojiště. K vidění už nebyly bitevní pole plná úzce sevřených řad vojáků. Místo toho narůstal počet menších jednotek. Ty měly výhodu v rychlejší manévrovatelnosti a mohly začít využívat také určitého maskování. Přejít k zákopové válce způsobil zvýšení nepřímé dělostřelecké palby (Lind a kol., 1989). Průmyslová technologie přinesla zbraně doposud nevídané ničivosti. Opakovací pušky, rychlopalné kanony a kulometry naprosto fatálně proměnily dostřel, rychlost, přesnost a smrtící účinek palebné síly. Daly tak jasně najevo, že v budoucích konfliktech budou hrát vědci, inženýři a mechanici stejně důležitou, ne-li důležitější, roli jako vojáci (Bourne 2007).

Typickým konfliktem druhé generace je bezesporu první světová válka, která se tak podle Bourna (2007) stala první moderní válkou. Navzdory tomu však úvodní bitvy první světové války byly podobné spíše bitvám napoleonské éry. Aktéři konfliktu se totiž domnívali, že *„vítězství připadne straně s nejlépe vycvičeným, nejdisciplinovanějším vojskem, kterému budou velet generálové železného odhodlání, připraveni pokračovat v ofenzivě i navzdory obrovským ztrátám.“* (Bourne, 2007: 143) Jenže dělostřelecká palba byla k vojákům na otevřeném prostranství nemilosrdná a množství lidských obětí

dosahovalo obrovských čísel. Reakce na tyto markantní změny tak pochopitelně nějakou dobu trvaly, nicméně postupem času se i vedení boje muselo zdokonalit a přizpůsobit novým trendům.

3.3 Moderní ozbrojené konflikty třetí generace

Jestliže tím hlavním, co charakterizovalo přechod k druhé generaci, byly nové technologie, tím, co vystihuje třetí generaci, jsou nové myšlenky, jak ony technologie uchopit. Zapojila se rychlost, překvapivost a psychické i fyzické vykojení nepřítele. Všechny tyto aspekty v sobě skrývala nová taktika zvaná blitzkrieg. Doktrínu, kterou původně zpracovali už Britové, na plno využili až Němci během druhé světové války. Velmi stručně řečeno spočívala v propojení dostupné technologie i pěchoty. Úzká spolupráce tankových jednotek, motorizované pěchoty, dělostřelectva a letectva, vše důsledně koordinováno pomocí komunikačních prostředků s použitím radiostanic, znamenala hluboké průniky za obranu nepřítele (Bourne 2007). „*Přímým důsledkem této taktiky však mimo jiné bylo zásadní zvětšení prostoru bojiště a logicky zasažení do té doby nepředstavitelného počtu civilistů.*“ (Foltýn, 2010: 40) Podle Linda (2004) se tak jedná o první taktiky moderní generace, které můžeme označit jako nelineární.

Všechny tři generace moderních ozbrojených konfliktů, o kterých jsme doposud mluvili, však mají jednu společnou věc. Řadíme je do kategorie symetrických ozbrojených konfliktů. To jsou v podstatě takové konflikty, ve kterých proti sobě bojují armády, které mají více méně srovnatelné vojenské ale například také ekonomické možnosti a používají stejné metody vedení boje (Foltýn, 2010). Výše jmenované generace ozbrojených konfliktů přinesly jistě signifikantní změny, jenže ta největší změna od dob vestfálského míru nastává až s příchodem čtvrté generace moderních ozbrojených konfliktů. Státy totiž podle Linda (2004) ztrácejí monopol na válku a přichází celosvětový trend boje proti nestátním seskupením (jako je například al-Káida, Hamás, Hizballáh a podobně) a obecně střetu na první pohled výrazně slabšího s výrazně silnějším (můžeme sem řadit například také válku ve Vietnamu). Takovému boji se říká asymetrický a jeho rozmach je klíčovým pro čtvrtou generaci moderních ozbrojených konfliktů (a také pro mou práci), kterou si nyní představíme.

3.4 Moderní ozbrojené konflikty čtvrté generace

Jak už bylo řečeno, s moderními ozbrojenými konflikty čtvrté generace přichází způsob vedení boje, který znamená zásadní převrat z pohledu moderního válečnictví. Asymetrický konflikt, takzvaná guerrilla (asymetrickému konfliktu se budeme více věnovat v další kapitole.), však historicky není žádnou novinkou. Ve skutečnosti byl naopak v dějinách daleko častějším jevem než konflikt symetrický. Nicméně velkou změnou je uplatnění tohoto způsobu vedení boje v kontextu nových technologií.

Takového konfliktu se velmi často účastní nestátní subjekt, který má z pochopitelných (kapacitních, ekonomických, technologických, apod.) důvodů jiný styl vedení boje. Klasické armády tak mají co dočinění s protivníkem, který nerespektuje zavedené způsoby a pravidla „hry“. V drtivé většině jde o vnitrostátní ozbrojené konflikty dlouhodobějšího charakteru, ve kterých bojují jednotlivé povstalecké skupiny proti vládě svého (často i cizího) státu. Jelikož je tento konflikt značně nevyrovnaný (asymetrický) co do technologického, ekonomického i kapacitního hlediska, uchyluje se strana konfliktu s tímto „handicapem“ k jiné strategii vedení boje. K vidění jsou tak spíše nečekaná přepadení, sabotáže, teror, psychologická válka a propaganda. Protože asymetrický konflikt úzce souvisí s cílem mé práce, tedy objasnit příčiny poklesu počtu obětí ozbrojených konfliktů, podíváme se na tento typ konfliktu detailněji v následující pasáži.

3.5 Asymetrický ozbrojený konflikt

Jak už jsem naznačil v předchozím výkladu, a detailněji přiblížím ještě v dalším, válečnictví prošlo celou řadou radikálních změn, o čemž svědčí právě vyložené čtyři generace moderních ozbrojených konfliktů. Na jednu stranu je jistě obrovským krokem kupředu, že v podstatě skončila doba, kdy proti sobě nebojují velké mocnosti a mezinárodní konflikty více méně momentálně vymizely.⁸ Skutečnost, že je v současné době většina ozbrojených konfliktů vnitrostátního charakteru, v němž na jedné straně bojuje aktér nestátní povahy, však přineslo do ozbrojených konfliktů nové způsoby boje a s tím spojené obtíže.

Šedivý (2000) se domnívá, že asymetrický konflikt je nejobtížněji zachytitelná a typizovatelná forma válečnictví. Pro takový druh nepravidelného vedení války se vžil

⁸ Podrobnější výklad k tomuto fenoménu v dalších kapitolách.

dnes obecně používaný termín guerilla, který pochází ze španělštiny (doslova „malá válka“), a nazýval se tak způsob boje nepravidelných partyzánských jednotek proti Napoleonově armádě. „*Guerilla odmítá přistoupit na způsob boje, k němuž je vycvičen protivník, a naopak se mu snaží vnutit svůj způsob boje a pro sebe výhodný rytmus konfliktu.*“ (Šedivý, 2000) Konflikt dvou protivníků s odlišnými doktrínami, cíli, výzbrojí atd. je tedy konfliktem, kde slabší strana nemůže vyhrát obvyklým způsobem (například na bojišti) a jejím cílem je tedy vytrvat takovou dobu, která by byla dostatečná k tomu, aby se protivník spíše psychicky vyčerpal a jeho vůle nadále se účastnit zdlouhavého konfliktu tak klesla, že by se z bojové operace sám „dobrovolně“ stáhl (Bastl, 2010). Guerilla se totiž „*řídí zásadou, že vítězí, když neprohrává, zatímco pravidelná armáda prohrává, když nevítezí.*“ (Šedivý, 2000)

K takovému cíli často využívá praktiky, ve kterých se snaží vyhnout čelnímu střetu s nepřítelem a útočí zpravidla pouze na jeho nejcitlivější slabiny. Těmi mohou být vojenské strategické cíle, ale také úmyslné zabíjení civilistů, což má nesmírný psychologický dopad a následnou masivní medializací se tím vytváří obrovský tlak na nepřítele. K tomu přispívá i fakt, že povstalci nemusí být rozlišeni pomocí uniforem a mají na své straně moment překvapení (Thornton, 2007). Jak ale uvidíme později, není to jejich primární prostředek. Síla „slabších“ proti „silnějším“ je podle Thorntona především v tom, že kombinují šok, škodu a viditelnost. Jejich soupeřem také často bývá armáda, která je nasazena do cizího prostředí, které „slabší“ soupeř zná lépe. Velmi důležitým aspektem je pak také fakt, že oficiální ozbrojené síly se musí držet politických pokynů a norem mezinárodního práva a snaží se o co nejmenší počet obětí, čímž se protivník zpravidla zabývat nemusí a získává tak znatelnou výhodu. Dlužno ale říci, že to platí jen v určitém ohledu, protože i povstalci musí získávat podporu populace.

Když se nicméně podíváme na rozdíly, které jsou patrné v technologické oblasti, a připustíme, že v tzv. třetí civilizační vlně, tedy postindustriálním, informačním věku, jak o něm mluví Toffler a Tofflerová (2001), mají nespornou výhodu vyspělé země, jejichž armáda by díky dostupné technologii byla v obvyklém boji téměř neporazitelná, je poměrně pochopitelné, že se v tomto ohledu znatelně slabší soupeř uchyluje k vedení boje, které bychom mohli nazvat zákeřným, přesto, s ohledem na výše uvedené, patrně ospravedlnitelným. Ačkoliv se podobné asymetrické praktiky čtvrté generace moderních

ozbrojených konfliktů mohou podobat praktikám teroristickým, nejedná se o synonyma a bylo by chybné je za tyto zaměňovat.

Přes fakt, že teror může (ale nemusí) být jen jednou ze strategií guerilly, někteří teoretici guerillu a teroristy rozlišují. Je však třeba brát v potaz, že taková rozlišení jsou mnohdy poměrně umělá a nemusí být vždy platná. Tak například podle Eichlera (2007) se teroristé svým postupem od guerillových uskupení značně liší. Guerilly jsou sice definovány jako jednotky pro úderné akce, sabotáže, zastrašování nebo likvidaci důležitých cílů, ale od teroristů se liší minimálně dvěma stěžejními charakteristikami. Tou první je, že často žijí mimo společnost. Zpravidla v těžko dostupném terénu, v lesích nebo v horách. Ačkoliv to nemusí platit vždy, mívají uniformy a jsou organizováni do jednotek podle vojenského vzoru. Druhým velkým znakem, kterým se guerilla liší od teroristů, je skutečnost, že neútočí primárně na civilní cíle (ačkoliv i takových praktik může čas od času využít), ale především na ozbrojené síly (kasárny, základny, sklady munice, vojenská stanoviště, komunikace důležité z vojenského hlediska, atd.). Takovým způsobem totiž guerilla bojuje například proti okupačním mocnostem nebo proti nenáviděným diktátorským vládám. „*Své akce velmi často koordinují s postupem svých zahraničních spojenců, kteří ve většině případů bývají také jejich sponzory.*“ (Eichler, 2007: 144) Teroristé se tedy liší hlavně tím, že „*žijí volně ve společnosti, proti které chystají zákeřné údery (...) a tím, že slepě a bezohledně útočí na civilní obyvatelstvo.*“ (Eichler, 2007: 144)

Ačkoliv proměny vedení boje směrem k větší asymetrii a čtvrté generaci moderních ozbrojených konfliktů nejsou přímou příčinou snižování počtu obětí, patří jistě k příčinám doprovodným a jsou tak spíše důsledkem proměn, ke kterým se vrátíme později. Bezesporu je ale důležité, abychom si tyto proměny ve vedení boje uvědomili. Nyní se však budu věnovat tomu, zda se počet obětí ozbrojených konfliktů opravdu zmenšuje tak, jak jsem už naznačil. K tomu nám pomůže výklad v následující kapitole.

4 POKLES POČTU OBĚTÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

„*Druhá nejhorší věc po prohrané bitvě je bitva vyhraná,*“ řekl před více než dvěma sty lety britský vojevůdce a státník, 1. vévoda z Wellingtonu Arthur Wellesley. Že s sebou jakákoliv válka, ať už je sebeúspěšnější, nese velký počet obětí a zmařených životů, bylo zřejmé už od počátku válečnictví. Když se podíváme do historie, v ozbrojených konfliktech vedených z jakéhokoliv důvodu umíralo obrovské množství lidí. Zdálo se, že počet válek se neustále zvětšuje a s ním přibývá také množství jeho obětí. Dvacáté století pak bylo mnohými vnímáno jako vůbec nejkrvavější v historii lidstva (Krejčí, 2011). To je jistě naprosto legitimní poznatek, dvě světové války měly za následek opravdu nevídané množství obětí, ale jak si ještě ukážeme později, na to, jestli to opravdu byly „nejsmrtonosnější“ ozbrojené konflikty v dějinách lidstva, má velký vliv metoda, kterou jejich oběti počítáme.

To však zajisté nemění nic na tom, že minimálně první polovina dvacátého století byla opravdu nesmírně krvavá. Dvě světové války vzaly život desítkám milionů lidí a zanechaly po sobě celé státy, neřku-li kontinenty, v troskách. Následovalo období studené války, ve kterém si zástupné konflikty (tzv. proxy wars, o kterých už jsme mluvili) vyžádaly další miliony obětí a celý svět se obával vzniku třetí světové války a případného použití nukleárních zbraní, které by mohly vymýtit celé lidstvo (Goldstein, 2012).

Nic z toho se ale navzdory pesimistickým předpovědím mnoha odborníků naštěstí nestalo a po skončení studené války se mezinárodní bezpečnostní situace ve světě naprosto proměnila. „*Prudce poklesl strach ze zničující války mezi dvěma nesmiřitelnými vojensko-politickými uskupeními NATO a Varšavskou smlouvou, přišlo obrovské uvolnění mezinárodního napětí a nastala výrazná demilitarizace mezinárodních vztahů.*“ (Eichler, 2007: 7) Bezprostředně po skončení studené války navíc výrazně klesl počet vojáků na tisíc obyvatel, v mnoha evropských zemích se zkrátila délka povinné vojenské služby, v některých zemích pak dokonce tato povinnost zmizela úplně, a výrazně se snížily armádní rozpočty. (Haltiner, 2006: 361) Tyto a řada dalších faktorů způsobily vznik bezpečnostního prostředí, které se pyšní velkým množstvím pozitivních ukazatelů, které si později představíme.

4.1 Vliv médií na vnímání ozbrojených konfliktů

Přes všechno výše uvedené se nám může zdát, že i po skončení studené války pokračovaly ozbrojené konflikty nevídané intenzity, a že se začátek 21. století nesl ve znamení válek a obrovských lidských obětí. Afghánistán, Irák, Somálsko, Pákistán, Kongo, Súdán, Gaza, v poslední době navíc Sýrie, Ukrajina a Islámský stát. Záběry z těchto nepochybně hrůzných konfliktů se na nás valily a valí ze všech stran. Má poznámka z úvodu této práce o tom, že násilí ubývá a patrně žijeme v tom nejmírumilovnějším období v historii, by se mnohým mohla zdát, a také zdá, bláhová. Goldstein (2011) například uvádí výzkum, ve kterém si 60 % Američanů myslí, že je pravděpodobné, že vypukne třetí světová válka. Pinker (2012) zase ze svého průzkumu zjistil, že lidé odmítají věřit tomu, že žijeme v neobvykle mírumilovné době, a když měli například srovnávat, jaké období bylo více násilnické (počet vražd v Anglii 14. století, nebo počet vražd v Anglii 20. století; ozbrojené konflikty v 50. letech, nebo ozbrojené konflikty v letech po r. 2000), přiklonili se většinou chybně k tomu současnějšímu.

Proč se tak děje? Proč si lidé myslí, že je svět nebezpečnější než kdy předtím? Odpověď je nasnadě. Neoddiskutovatelnou „zásluhu“ na tom má obrovský vliv médií. Jak poukazuje Mack a Pinker (2014), zprávy jsou o tom, co se stalo, ne o tom, co se nestalo. Jen těžko budeme v televizi vidět reportéra, který by na kameru říkal, že se právě nachází v zemi, kde není žádná válka, kde nevybuchla žádná bomba, nebo že je ve škole, kde zrovna nikdo nikoho nezavraždil. Ne nadarmo známé anglické rčení říká „*if it bleeds, it leads*“. Dokud bude na světě nějaké násilí, vždy se najde dostatek záběrů, které vyplní večerní zprávy (Mack, Pinker, 2014). Televizní kanály, které vysílají 24 hodin denně, internet a miliardy chytrých telefonů, které udělaly z každého svého držitele potencionálního reportéra a válečného zpravodaje, mají za následek to, že je k dispozici daleko více záběrů než kdykoliv předtím. Skutečnost, že nyní máme možnost vidět takové množství obrázků přímo z boje, vytváří dojem, že počet takových ozbrojených konfliktů narůstá, ačkoliv opak je pravdou.

Z psychologického hlediska se tomuto jevu říká dostupná heuristika, což je tendence odhadovat pravděpodobný výskyt nějaké situace podle toho, jak snadno nám naskočí na mysli (Kassin, 2007). Nevýhoda je v tom, že taková rozhodnutí bývají často mylná. A medializované události, které silně útočí na naše city, jsou právě tím, co ovlivňuje naše rozhodování a vnímání světa. Kassin (2007) dává příklad, kdy je právě kvůli médiím

zkresleno vnímání rizik. „*Jaká příčina úmrtí je ve Spojených státech častější: zasažení částmi zříceného letadla nebo napadení žralokem? Útoky žraloků jsou věčným tématem médií, tudíž o nich lidé více vědí, a proto odpověď většinou bývá žralok. Jenže pravděpodobnost, že jedince zasáhnou kusy havarovaného letadla, je třicetkrát větší.*“ (Kassin, 2007: 259) Podobné je to i s tím, jak lidé vinou médií přeceňují počet obětí ozbrojených konfliktů nebo teroristických útoků. Přitom, jak s trochou nadsázky podotýká Mueller (cit. dle Mack, Pinker, 2014), běžné nehody jako srážka se zvěří, bodnutí včelou nebo vznícení pyžama zabijí víc lidí než teroristický útok.

Nekritičtí diváci televizních zpráv a čtenáři novin si tedy vždy budou myslet, že žijí v nebezpečné době. K opravdovému pochopení problému však patrně vede jediná rozumná cesta přes vědecké výzkumy a konkrétní čísla. Jak rád říká bývalý americký prezident Bill Clinton „*Follow the trend lines, not the headlines.*“ (cit. dle Mack, Pinker, 2014) A přesně to také udělám ve své práci. Na konkrétních číslech a grafech ukážu, že věci opravdu nejsou tak zlé, jak se může zdát z médií a lidstvo opravdu udělalo velký pokrok ve snižování počtu ozbrojených konfliktů a především jejich obětí. Než se do toho však pustím, musím krátce vyložit, kdo jsou to vlastně oběti ozbrojených konfliktů a jak na ně budu nahlížet při zpracovávání statistických dat.

4.2 Definice obětí ozbrojených konfliktů

Jestliže jsem na začátku práce uváděl, že je poměrně obtížné definovat pojem válka a ozbrojený konflikt, u jejich obětí je to poměrně podobné. „*V nejobecnější rovině lze oběť ozbrojeného konfliktu vymezit jako osobu, která je postižena ozbrojeným konfliktem a v důsledku toho trpí*“ (Fuchs, 2007: 106) Když se tedy k problematice obětí ozbrojených konfliktů postavíme takto ze široka, mohli bychom s trochou nadsázky říct, že oběti současného ozbrojeného konfliktu jsme kvůli masovým médiím, internetu, videím poprav a přímým záběrům z bojiště svým způsobem všichni. To je ale samozřejmě naprosto povrchní a nic neříkající vysvětlení. Pro náš účel si tedy pojem oběť musíme vymezit přece jen o něco úžeji.

Základní rozdělení obětí ozbrojených konfliktů můžeme provést na oběti přímé a nepřímé. Do přímých obětí můžeme zařadit samotné aktivní účastníky boje, tedy vojáky, povstalce, nebo lépe řečeno všechny kombatanaty, tak jak je chápe mezinárodní humanitární právo (Fuchs, 2007), ale také civilisty, kteří byli zabiti ať už přímo během

boje, nebo podleli zranění později. Nepřímé oběti pak chápeme jako ty, které přišly o život vinou nějakého strádání způsobeného válkou, na následky nemoci, v důsledku vysídlení, nedostatečného příjmu potravy, či celkově zhoršené humanitární situace (Tomeš, 2007).

Jak tedy plyne z výše uvedeného, ve své práci budu za oběť ozbrojeného konfliktu, ať už přímou nebo nepřímou, považovat pouze takovou osobu, která vinou tohoto konfliktu přijde o život. Ačkoliv je samozřejmé, že obětí se stává i osoba zraněná, či vinou války nějakým způsobem psychicky strádající (Castleden, 2009: 8), což je nepochybně aspekt, který nijak nechci zlehčovat, pro účel své práce musím tento pojem opravdu omezit co nejvíce. Obdobně jako to dělají výzkumníci z institutů, ze kterých pro svou práci čerpám data.

Když tedy budu mluvit o obětech ozbrojených konfliktů a následně budu ukazovat pomocí grafů i jejich hodnoty, je nezbytné si vyjasnit, o jakých obětech vlastně mluvím. Ve své práci vycházím především ze souborů dat Peace Research Institute Oslo (PRIO) a Uppsala Conflict Data Program (UCDP). Obě tato výzkumná centra berou oběť ozbrojených konfliktů jako někoho, kdo zemřel přímo v konfliktu nebo v úzké návaznosti na něj. Tedy někoho kdo byl například zastřelen, zabodnut, umlácen, otráven, zemřel v následku výbuchu, utonul, byl úmyslně vyhladověn a podobně. (Pinker, 2012) Můžeme si zkrátka představit jakoukoliv smrt, která může nastat v přímé souvislosti s ozbrojeným konfliktem. Za oběti v tomto případě považujeme jak vojáky, tak civilisty, kteří se například nacházeli přímo v místě přestřelky nebo byli bráni jako tzv. kolaterální civilní oběti. Do těchto statistik ovšem nezahrnujeme nepřímé oběti, tak jak jsme si je popsali výše. Tedy ty které vzniknou nemocemi, nedostatkem potravy, psychickým náporům a podobně (Iqbal, 2006).

Aniž by tvůrci těchto dat chtěli jakkoliv zlehčovat závažnost nepřímých obětí ozbrojených konfliktů, do svých výpočtů je nezapočítávají z poměrně zřejmého důvodu. Na rozdíl od přímých obětí bychom totiž při počítání těch nepřímých nikdy neměli jistotu správného výsledku, protože si nemůžeme být jisti, zda úmrtí opravdu zavinil ozbrojený konflikt, nebo by k němu došlo i bez něj. Jak uvádí Pinker (2012) vyčíslování (možná v tomto případě lépe řečeno odhadování) počtu nepřímých obětí by totiž vyžadovalo vytvoření imaginární situace, ve které by se daný konflikt nenacházel, a v takové situaci bychom se museli pokusit vyčísřit počet úmrtí. To by pak byla startovací čára, od které

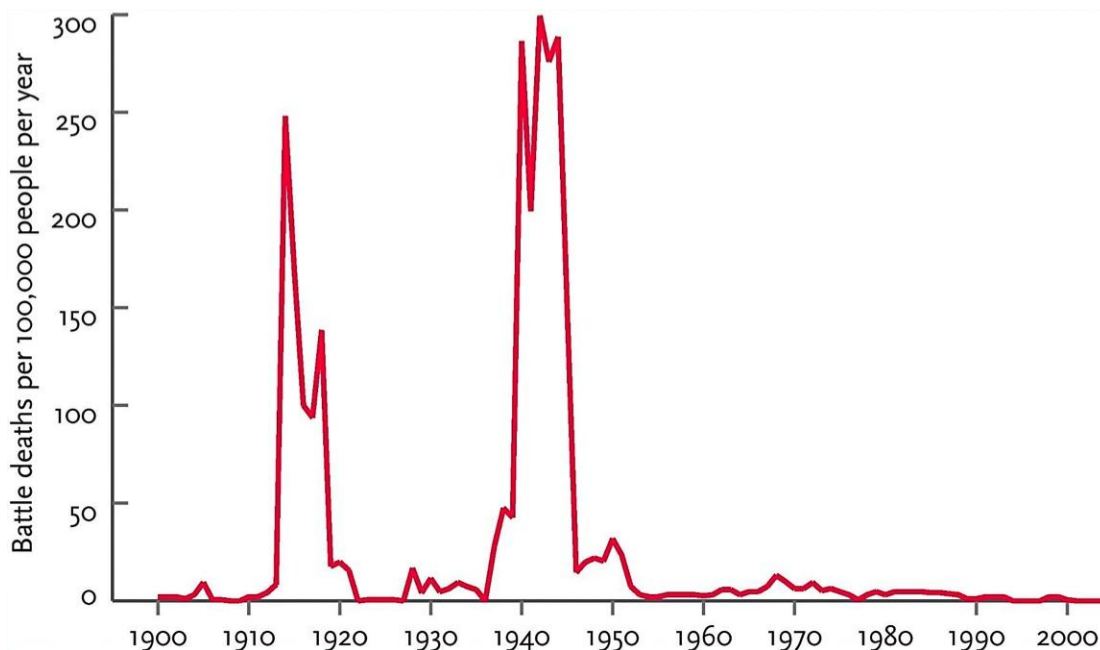
bychom mohli vypočítat rozdíl mezi nepřímými oběťmi v reálném ozbrojeném konfliktu a počtem mrtvých v imaginární situaci bez konfliktu. Takové výpočty by však s vědou neměly mnoho společného a jednalo by se o holé spekulace. Vyskytl by se v zemi hladomor, například vinou neschopné vlády, i v situaci, kdy by se tam neodehrál ozbrojený konflikt? Co kdyby zrovna v tom roce přišlo období sucha, měli bychom počet obětí z hladomoru přisuzovat válce nebo počasí? Co kdyby Saddám Husajn nebyl svržen? Pokračoval by v zabíjení svých politických nepřátel? A byl by počet takových obětí nižší než počet obětí po jeho svržení? „*Měli bychom snad k 15 milionům obětí první světové války přidat dalších 50 milionů, které zapříčinila epidemie chřipky?*“ ptá se Pinker (2012: 361). Vyčíslení počtu nepřímých obětí by znamenalo odpovědět na všechny tyto otázky u stovky různých ozbrojených konfliktů, což je prakticky nemožné.

Je zřejmé, že jakýkoliv ozbrojený konflikt bude ničivý v mnoha různých ohledech. A čím více lidí v něm zahyne na bojišti, tím je větší pravděpodobnost, že zahynou i další vlnou nemocí, přerušeni dodávek zboží, hladomoru, či dalšího zhoršení životních podmínek. Přesto, jak jsme si ukázali výše, to nikdy nemůžeme vyčíslit s jistotou, a proto budeme nadále pracovat pouze s údaji odpovídajícími charakteristice přímé oběti ozbrojeného konfliktu.

4.3 Absolutní a relativní čísla při počítání obětí ozbrojených konfliktů

Když nyní máme vymezený a poměrně přesně daný postup toho, jak počítat množství obětí ozbrojených konfliktů, otevírá se nám díky výzkumníkům z univerzity v Uppsale (UCDP), Oslu (PRIO), ale i mnoha dalších, které jsem uváděl na začátku práce, precizní soubor dat, podle kterého můžeme nahlédnout na celosvětový vývoj počtu obětí ozbrojených konfliktů. Opravdu žijeme v době, ve které je šance, že člověk zemře vinou války (ozbrojeného konfliktu) nejmenší v historii lidstva, jak tvrdí Easterbrook (2005), Pinker (2012), Goldstein (2012) a většina dalších vědců, kteří se tímto výzkumem zabývají? Opravdu navzdory pocitu, který můžeme nabýt z médií, ubývá těch, kteří vinou ozbrojeného konfliktu přijdou o život? Co nám říkají data, která máme k dispozici?

Ačkoliv se ve své práci zabývám vývojem tohoto stavu převážně od konce druhé světové války, není od věci připomenout si nejprve celé dvacáté století i s jeho dvěma světovými válkami.

Graf 1. Počet obětí ozbrojených konfliktů v přepočtu na 100 000 lidí, 1900–2005. (Lacina, Gleditsch, Russet, 2006, cit. dle Pinker 2011).

Když se podíváme na graf 1, vidíme, jak obrovsky zničující dopad měly dvě světové války ve 20. století. V porovnání s ostatními konflikty v tomto století se naprosto vymykají a žádný jiný konflikt se s nimi nedá ani vzdáleně srovnat. Takový strmý pád v počtu obětí ozbrojených konfliktů, jako byl k vidění po druhé světové válce, je naprosto unikátní. Svět od té doby nezažil nic, co by se jakkoliv blížilo k vrcholu čísel, které vykazovaly světové války.

Graf 1 ukazuje počet obětí v porovnání s velikostí světové populace, abychom tak mohli porovnat, jak velké bylo riziko toho, že člověk zahyne vinou ozbrojeného konfliktu. Znázornění poměru počtu obětí právě k velikosti populace se totiž zdá objektivnější než pouhé předvedení absolutních čísel. Jistě tak musíme čelit morální otázce, zda je vlastně důležité, jestli zemře 50 lidí ze 100, nebo 50 lidí z 1000, díváme-li se na to pohledem, který říká, že oběť bude vždy stejná a zaslouží si stejné pozornosti bez ohledu na velikost populace. Když se na to však podíváme z jiného úhlu, je pro nás přece jen důležitější vědomí, zda máme 50% šanci, že zemřeme násilnou smrtí, nebo pouze 5% šanci. Z tohoto důvodu je tedy přesnější, když se při zkoumání jednotlivých období, které se od sebe dramaticky liší velikostí populace, budeme zaměřovat spíše na jejich relativní hodnoty. Jak uvidíme později, v našem časově velmi omezeném zkoumaném období by rozdíl mezi

absolutními a relativními čísly neměl velký vliv, ale chceme-li porovnávat vzdálenější období, musíme mít toto rozlišení na paměti (Pinker, 2012).

Příkladem může být časté klišé, že dvacáté století bylo tím nejkrvavějším v historii (Leshan, 2004). Když pomineme fakt, že se vinou absence relevantních dat sotva kdy s jistotou dozvíme, jaké století bylo opravdu nejkrvavější⁹, a budeme vycházet z dostupných čísel, zjistíme, že si sice druhá světová válka vyžádala více obětí než jednotlivé konflikty v devatenáctém století, a dokonce pravděpodobně více obětí než kterákoliv jiná katastrofa, která byla kdy způsobena lidmi, ale její oběti tvořily menší část světové populace než několik konfliktů dřívějších (Gleditsch, 2013). Na základě toho je tvrzení o nejkrvavějším dvacátém století velice diskutabilní.

Ačkoliv tedy mělo dvacáté století více obětí ozbrojených konfliktů než století předchozí, mělo také znatelně větší populaci. V absolutních číslech obětí tak druhá světová válka sice „vede“, ale v poměru k celkové populaci, už to zdaleka tak jasné není. Světová populace v polovině 20. století čítala 2,5 miliardy lidí, což je zhruba dva a půl krát více než v roce 1800, čtyři a půl krát více než v roce 1600 nebo sedmkrát více než v roce 1300 (Pinker, 2012).

Když bychom tedy například chtěli porovnat zhoubnost konfliktů v roce 1600 a v polovině 20. století, museli bychom počet obětí z roku 1600 vynásobit čtyřmi. Steven Pinker (2012) si s takovými výpočty dal práci a zjistil, že v poměru k dané populaci se druhá světová válka řadí až na 9. místo v žebříčku počtu obětí nejohavnějších lidských činů.¹⁰ Největším masakrem podle jeho výpočtů byla revoluce An Lu-šan a následná osm let trvající občanská válka, která v 8. století připravila Čínu o dvě třetiny její populace a zároveň zhruba jednu šestinu celosvětové populace (17,2 % populace bylo zabito). Mongolské tažení ve 13. století, které obsadilo druhou příčku, pak připravilo světovou populaci o 11,1 % lidí a ve druhé světové válce přišlo podle Pinkerových výpočtů o život „pouze“ 2,2 % světové populace (Pinker, 2012: 233–241).

Touto ukázkou se ani v nejmenším nesnažím zlehčovat fatální důsledky druhé světové války, chci spíše poukázat na to, že pohled na relativní data měřená v poměru k velikosti

⁹ Podle Pinkera (2012) je velmi složité dohledat všechna přesná data o dvacátém století, natožpak o těch dřívějších.

¹⁰ Pinker (2012) v tomto žebříčku zahrnuje i nepřímé oběti, takže jsou čísla o něco větší a mohou tím být dosti zkreslená. Rozhodně tedy tyto údaje nemůžeme brát naprosto vážně. Přesto jsou pro ilustraci zajímavé.

populace, nám může pomoci v uvědomění si, že historie byla plná podobných krvavých konfliktů, které byly mnohdy daleko ničivější, než si možná myslíme, a že rozhodně nežijeme v tak zlé době, jak se mnozí domnívají. Jisté je však jedno. Ať už se na počet obětí díváme pouze absolutními čísly, nebo je měříme v poměru k velikosti populace, v obou případech je naprosto zřejmé, že počet lidí zabitých v ozbrojených konfliktech je od konce druhé světové války až dodnes ve výrazném poklesu, což je naprosto viditelný a nesmírně pozitivní trend.

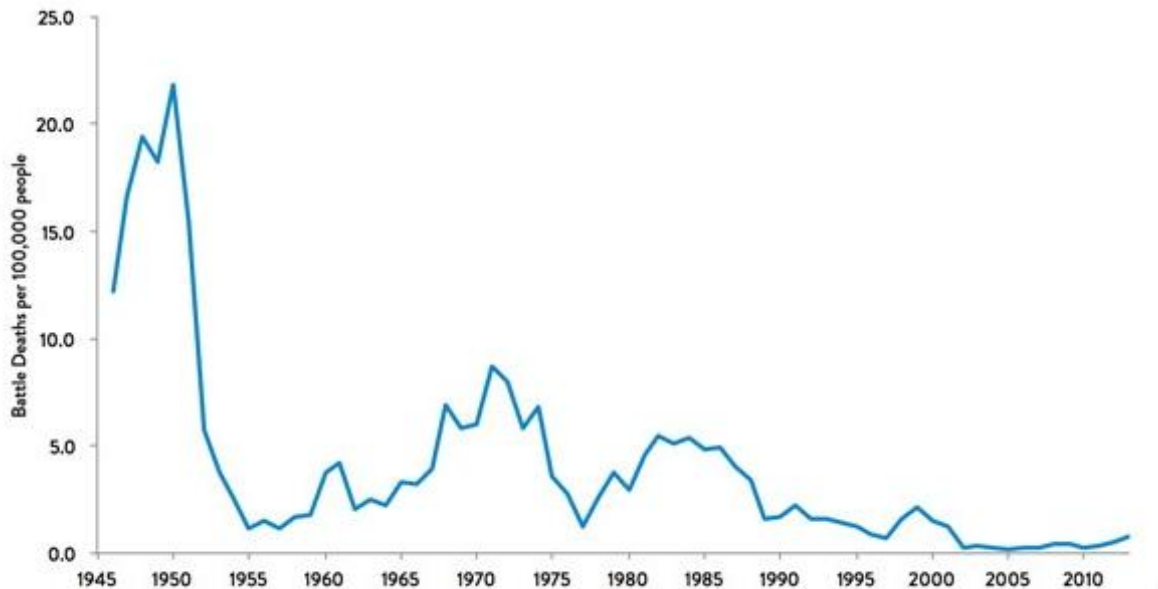
4.4 Detailní vývoj počtu obětí od konce druhé světové války

Když se opět podíváme na graf 1, vidíme samozřejmě dramatický pokles počtu obětí od konce druhé světové války. Světové války však, jak jsme již řekli, byly co do ničivosti a počtu obětí jistým extrémem. Chceme-li se tedy podívat detailněji na vývoj kýžených údajů v období po druhé světové válce až do začátku 21. století, musíme zvolit graf se značně jiným měřítkem, který už vynechá světovou válku, jež nám měřítko počtu obětí posouvá značně výš.

K tomu nám pomůže graf 2 na následující stránce, který se zaměřuje až na dobu po konci světové války. Vidíme, že ačkoliv jsme odřízli masivní seskok z druhé světové války, je pořád naprosto zřetelné snižování počtu obětí a pravděpodobnosti, že člověk zahyne vinou ozbrojeného konfliktu. Je zřejmé, že údaje jsou o něco podhodnocené, protože zahrnují v podstatě pouze ověřené oběti, ale to ostatně platí o všech konfliktech a časových osách, takže mezi jednotlivými konflikty nehrozí větší zkreslení.¹¹ Graf 2 opět ukazuje (z výše uvedených důvodů) počet obětí ozbrojených konfliktů v poměru k populaci, tedy v přepočtu na 100 000 lidí.

Kdybychom se však pro porovnání chtěli podívat na absolutní čísla, zjistíme například, že počet obětí z konce čtyřicátých let dvacátého století spadl v počátcích 21. století ze zhruba 500 000 ročně na 30 000 ročně. Což je o více než 90 %. Ať už tomu věříme, nebo ne, podle Pinkera (2012) se tak v celosvětovém a historickém měřítku pomalu ale jistě patrně opravdu plní sen z folkových písní šedesátých let o světovém míru.

¹¹ Konkrétní konflikty, které znamenaly výraznější výkyvy na křivce počtu jejich obětí, si stručně představíme v další kapitole.

Graf 2. Počet obětí ozbrojených konfliktů v přepočtu na 100 000 lidí, 1946–2013 (Uppsala Conflict Data Program Battle-Related Deaths Dataset v. 5-2014, 1989-2013, cit dle Mack, Pinker, 2014).

Ve světle aktuálních večerních zpráv a novinových titulků se tomu možná nechce věřit, ale podíváme-li se znovu detailně na vývoj křivky počtu obětí ozbrojených konfliktů, vyslyšíme radu Billa Clintona „*follow the trend lines, not the headlines*“ (cit. dle Mack, Pinker, 2014) a budeme se opravdu řídit čísly a ne dojmy, musíme s velkým potěšením uznat, že počet konfliktů (k jejich poklesu se ještě dostaneme) a jejich obětí opravdu výrazně poklesl. Radost nám samozřejmě kazí vývoj posledních let, který je i na našem grafu 2 patrný mírným nárůstem. Od roku 2005, kdy počet obětí dosáhl nejmenšího bodu se totiž křivka začala opět nepatrně zvyšovat a zhruba od roku 2013 nabrala ještě více vzrůstající tendenci. To je z velké části způsobeno především konfliktem v Sýrii, v němž počet obětí bohužel bude patrně i nadále stoupat. Ačkoliv je to bezesporu znepokojující, musíme na tento vývoj však neustále nahlížet z větší perspektivy. Události posledních doby sice trochu „kazí“ zřetelný pokrok z posledních let, přesto jsou reálné hodnoty počtu obětí a ničivosti konfliktů ještě stále výrazně lepší než v letech 90. a ani zdaleka se nepřibližují číslům z let 40., 50., 60., 70., ani 80. (Mack, Pinker, 2014).

Proč je ale vlastně důležité dívat se na čísla a vědět, jestli ozbrojené konflikty a jejich oběti stoupají, nebo klesají? Podle Goldsteina (2012) je to důležité především proto, abychom si mohli položit otázku „zlepšuje se tato situace nebo zhoršuje?“ a podle toho se pak mohli rozhodnout co dělat dál. Vydali jsme se přece jen po správné cestě, nebo něco neustále děláme špatně?

Pinker (2012: XXV) se domnívá, že místo toho, abychom se ptali „proč je tady válka?“, mohli bychom se spíše ptát „proč je tady mír?“ Můžeme se zabývat nejen tím, co jsme dělali špatně, ale také tím, co jsme dělali dobře. Protože my jsme očividně něco dobře dělali, a nebylo by špatné vědět co. Goldstein (2012: 9–11) zase tuto situaci poměrně trefně přirovnává ke stavu, kdy má člověk těžkou nemoc. Když máte rakovinu, jdete k lékaři a zkoušíte určitý typ léčby. Po čase vás samozřejmě zajímá, zda se nádor zmenšuje, nebo zvětšuje. Opravdu se nádor zmenšuje? Funguje léčba, kterou jsem začal, a mám v ní pokračovat? Nebo se naopak stav zhoršuje a musím tedy vyzkoušet něco jiného?

Podobný přístup můžeme aplikovat i na otázku ozbrojených konfliktů. A tady se opravdu zdá, že „rakovina války“ přece jen příznivě reaguje na naši léčbu. Otázkou však zůstává, co je to za léčbu? A byla tato léčba vědomá? Nebo to byl „pouze“ vedlejší vliv jiných událostí, které nepřímo ovlivnily i ozbrojené konflikty? Na tyto otázky se pokusím odpovědět v další části své práce.

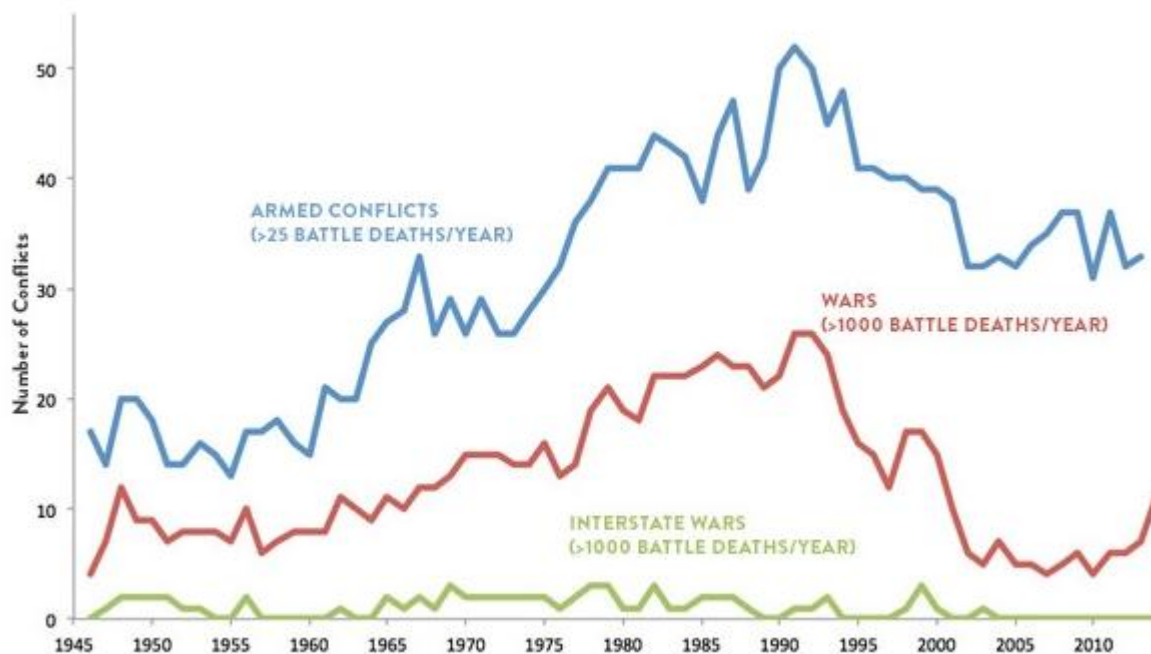
5 PŘÍČINY POKLESU POČTU OBĚTÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

Ačkoliv se odborná veřejnost shoduje na tom, že počty ozbrojených konfliktů, jejich obětí, i míra násilí celkově se velmi znatelně snižuje, na tom, co tento pokles způsobuje, už všeobecná shoda nepanuje. Ukazuje se, že najít příčiny tohoto poklesu je daleko složitější, než dokázat pokles samotný. Thayer (cit. dle Gleditsch, 2013) poměrně přesně poznamenává, že každá významnější teorie mezinárodních vztahů má pro tento trend nějaké – a často rozdílné – vysvětlení. Gleditsch (2013) se zase domnívá, že vysvětlení je dostatek, ale nejsme schopni vybrat to nejpřesvědčivější. V sociálních vědách je podle něj tento stav poměrně běžný, tedy že sice panuje všeobecná shoda o existenci nějakého jevu, ale na jeho vysvětlení už jednotný názor nenajdeme.

Kdybychom situaci opět přirovnali k medicínskému prostředí, jako v předchozí kapitole, můžeme konstatovat, že i v moderní medicíně se velmi často stane, že něco sice funguje, ale není zcela zřejmé, proč to vlastně funguje (Gleditsch, 2013). V našem případě příčin poklesu počtu obětí ozbrojených konfliktů patrně půjde spíš o dobře namíchaný koktejl různých příčin, které se vzájemně doplňují, než o jednu jedinou příčinu, jež by měla za následek tak signifikantní pokrok. Ve své práci se tedy pokusím zaměřit alespoň na některé z těchto příčin a budu se snažit vyložit, v čem právě ony mají přínos v cestě za snižováním počtů obětí ozbrojených konfliktů a možná i za nyní už o něco méně idealistickou myšlenkou světového míru.

5.1 Proměna počtu, charakteru a intenzity ozbrojených konfliktů

Jednou z největších a nejzevnějších příčin poklesu počtu obětí ozbrojených konfliktů je bezesporu proměna v charakteru a intenzitě takových konfliktů a především pak v poklesu počtu těch vůbec nejničivějších. V kapitole, kde jsme probírali teorii čtyř generací moderních ozbrojených konfliktů, jsme si již ukázali, jak se proměnil charakter těchto konfliktů, ale v této části si ukážeme spíše to, jak se projevil jejich počet a co to znamená pro množství následných obětí.

Graf 3. Počet válek a ozbrojených konfliktů, 1946–2014 (Uppsala Data Conflict Program/Peace Research Institute Oslo Armed Conflict Dataset, cit. dle Mack, Pinker, 2014).

V první řadě se můžeme podívat na graf 3, který ukazuje počet ozbrojených konfliktů po konci druhé světové války. V tomto grafu, který opět čerpám z výzkumných center v Uppsale (UCDP) a Oslu (PRIO), výzkumníci rozlišují mezi ozbrojenými konflikty, které přímo zabijí více než 25 kombatantů nebo civilistů ročně, válkami, které mají za oběť více než 1000 obětí ročně a mezinárodními válkami, které mají opět minimálně 1000 obětí, a navíc se odehrávají mezi dvěma samostatnými státy, tak jak jsme si vysvětlili už dříve.

Z Grafu 3 jasně vidíme, že počet ozbrojených konfliktů, které mají za následek nejvíce obětí, se zmenšuje. U vnitrostátních ozbrojených konfliktů a válek (tak jak je v tomto grafu chápe UCDP a PRIO) je sice patrný vzrůst, který se ovšem poměrně radikálně obrací po konci studené války. Pozoruhodný, a pro náš účel daleko důležitější, je ovšem pokles ozbrojených konfliktů, které mají za následek více než 1000 obětí ročně, a ve kterých proti sobě stojí minimálně dva samostatné státy. Podle zelené křivky vidíme, že počet takových konfliktů je od roku 2003 (počátek války v Iráku) na nule.

Za pozornost pak jistě ale stojí i vývoj červené křivky v posledních letech, který už je o něco méně potěšující. Počet vnitrostátních ozbrojených konfliktů s více než 1000 oběťmi za rok totiž poskočil ze 4 v roce 2010, což byl nejmenší počet od konce druhé světové války, na 11 v roce 2014. V sedmi z těchto jedenácti ozbrojených konfliktů figurovali

radikální islamistické skupiny,¹² což je bohužel zjevný trend posledních let, ale vzhledem k jeho složitosti by si zasloužil samostatnou práci, takže se mu z kapacitních a tematických důvodů věnovat detailněji nebudu. Ačkoliv jde tento vývoj proti dosavadnímu poklesu počtu konfliktů a přináší s sebou samozřejmě i zvýšený počet obětí (především vinou konfliktu v Sýrii), stále ani zdaleka nedosahuje takových hodnot jako konflikty z 20. století a z větší perspektivy stále nejde o dramatický nárůst (Mack, Pinker, 2014).

5.2 Pozitivní čísla po konci druhé světové války

Ze všech čísel, která se podle Pinkera (2012: 300–303) dají ze statistik po druhé světové válce vyčíst, je však jedno nejzajímavější. Nula. To je totiž číslo, které odpovídá několika ohromujícím faktům, které se udály po konci nejkrvavějšího konfliktu dvacátého století, a které přispívají k ubývání počtu konfliktů a jejich obětí.¹³

- Nula případů, kdy proti sobě bojovaly dvě supervelmoci. Navzdory tomu, co předpovídali mnozí odborníci, nebyl po druhé světové válce ani jeden přímý ozbrojený konflikt mezi dvěma největšími supervelmocemi - Spojenými státy americkými a Sovětským svazem. Jistě tu byly určité zástupné konflikty (proxy wars), ve kterých se tyto velmoci střetávaly se spojenci svého nepřítele, ale nikdy se proti sobě tyto dva rivalové nepostavili na bojišti sami.
- Nula případů od Hirošimi a Nagasaki, kdy byla použita atomová zbraň. Studená válka znamenala neustálou hrozbu užití jaderné zbraně, pět velkých mocností jimi disponovalo a všechny byly v nějakém konfliktu. Přesto ke „stlačení červeného tlačítka“ nepřistoupil ani jeden.
- Nula případů od roku 1953 (konec korejské války), kdy by proti sobě bojovaly dvě velké mocnosti. Od konce korejské války se proti sobě nepostavily žádné dvě velké mocnosti. Podle Pinkera (2012: 302) se tímto mírovým stavem vytvořil nový rekord. Velké mocnosti jsou podle něj spolu v míru nejdelší čas od dob Římské říše.

¹² Tyto konflikty se odehrávaly v Afghánistánu, Pákistánu, Izraeli, Iráku, Nigérii, Sýrii a Jemenu.

¹³ K některým z nich, jež mají vliv na pokles počtu obětí ozbrojených konfliktů, se ještě vrátím podrobněji v další části práce.

- Nula případů od konce druhé světové války, kdy by proti sobě bojovaly dva státy v západní Evropě. Což je historicky velmi vzácné. Do té doby spolu vedly evropské státy od roku 1400 v průměru dva nové ozbrojené konflikty za rok. (Pinker, 2012: 302)
- Nula případů od konce druhé světové války, kdy by proti sobě stály dva nejvíce vyspělé státy (některý ze 40 států s nejvyšším příjmem v přepočtu na obyvatele) kdekoliv na světě. Výjimkou může být podle Muellera (1989, cit. dle Tomeš, 2007: 128) válka o Falklandy mezi Velkou Británií a Argentinou, která však vzhledem k počtu obětí nepatří k těm nejkrvavějším.
- Nula případů od konce čtyřicátých let, kdy by vyspělý stát rozšiřoval své území tím, že by dobýval jinou zem. Státy respektují své hranice, což v historii samozřejmě nebylo zvykem. Vztyčeným prstem může být jistě nynější konflikt na Ukrajině, ale ani ten zatím vzhledem k určitým nejasnostem nemůžeme považovat za takovýto případ.
- Nula případů, kdy by nějaký stát zmizel z mapy světa tím, že by ho násilně zabral někdo jiný. Ani to nebylo ještě v nedávné minulosti samozřejmostí. Během první poloviny 20. století bylo například 22 států okupováno nebo zcela zabráno.

Přesně tyto údaje nám dávají naději v tom, že jsme na dobré cestě, a patří mezi zásadní příčiny toho, proč ubývá počet obětí ozbrojených konfliktů. Na některé z nich se proto později podíváme ještě trochu detailněji.

5.3 Pokles počtu mezinárodních ozbrojených konfliktů

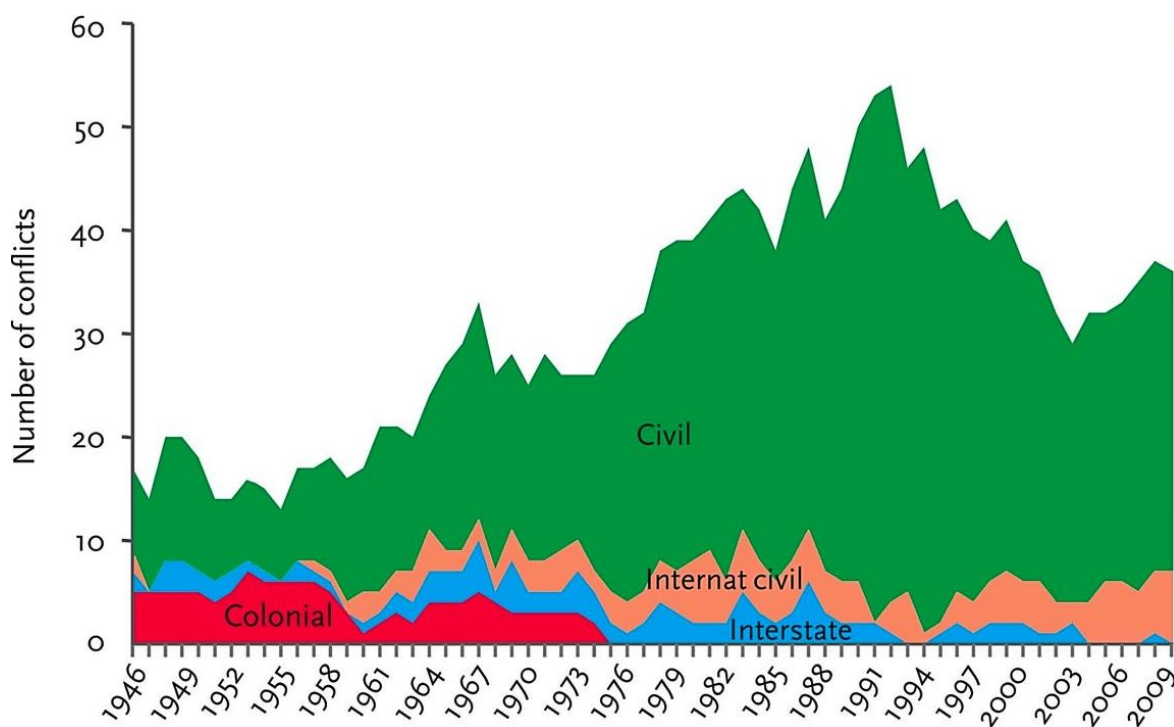
Pojďme se ale nyní ještě jednou podívat detailněji na jednotlivé kategorie ozbrojených konfliktů a jejich počet v druhé polovině dvacátého století a začátkem století jednadvacátého, abychom pochopili, jaký má jejich počet a rozložení vliv na množství celkových obětí. K tomu nám lépe poslouží graf 4, ve kterém tloušťka jednotlivých úrovní značí počet konfliktů v daném období.

V první řadě vidíme, že jedna kategorie ozbrojených konfliktů naprosto vymizela. Konflikty, ve kterých velké mocnosti bojovaly o udržení svých kolonií, mnohdy velmi krvavým způsobem, skončily i s kolonialismem nadobro v polovině 70. let. Jak už jsme si

ukázali u předchozího grafu, i zde je velmi zřetelně vidět nárůst vnitrostátních ozbrojených konfliktů. Obzvláště během a těsně po konci studné války byl jejich přírůstek ještě znatelnější, což jde na vrub novým převážně etnonacionálním válkám (Tomeš, 2007). Poté už je opět viditelný pokles.

Větší počet vnitrostátních konfliktů sice vypadá hrozně, ale jak se za chvíli přesvědčíme, toto rozložení konfliktů nemá na počet obětí výrazně negativní vliv. Mimo to musíme počítat s tím, že mezi vnitrostátní ozbrojené konflikty se započítává každý takový konflikt, který má za rok na svědomí minimálně 25 obětí. V praxi to znamená, že pokud je v konfliktu za jeden rok méně než 25 obětí, ze seznamu zmizí, ale stačí, aby při asymetrickém vedení boje například na tržišti vybuchla jedna nálož, a konflikt se vrací zpět do výčtu (Goldstein, 2012: 234).

Oproti tomu pokles mezinárodních konfliktů je znatelný a má prakticky neustále sestupnou tendenci. Proč tyto střety vymizely nám napoví ještě další kapitoly, ale například Mueller (2004, cit. dle Tomeš, 2007: 128) se domnívá, že se takové konflikty staly jednoduše zastaralým způsobem soupeření. Některé studie se zas opírají o takzvané

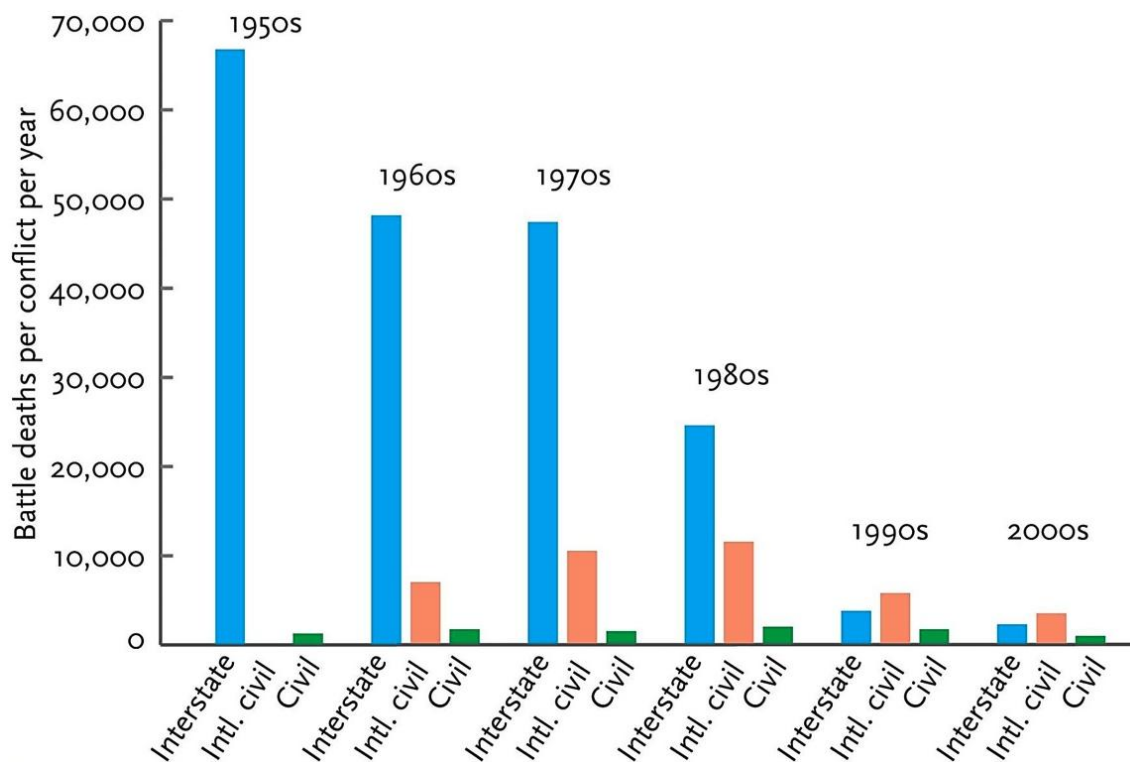
Graf 4. Počet ozbrojených konfliktů, 1946–2009 (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset, Lacina, Gleditsch, 2005, cit. dle Pinker, 2011)

nukleární mír, kterému se budeme ještě věnovat. Pinker (2012), Goldstein (2012), ale i Tomeš (2007), Eichler (2009), a řada jiných autorů, se domnívají, že jedním z důvodů, proč proti sobě dva státy nebojují, je, že se to zkrátka finančně nevyplácí. Pravdou ovšem také je, že ačkoliv je pokles mezinárodních konfliktů zřejmý, nesmíme zapomínat ani na to, že celá řada konfliktů vnitrostátních je internacionalizována. Tedy že se do vnitřního konfliktu vloží jedna z externích zemí, která například přijde na pomoc tamější vládě a zasahuje například pod hlavičkou mezinárodních organizací. Důležité však jednoznačně je, že dvě velké mocnosti jako takové spolu už nebojují. Pokud se jedná o opravdové větší mocnosti, můžeme takový stav datovat už od konce korejské války, jak už jsem uváděl dříve.

V počtu ozbrojených konfliktů tedy máme proti sobě dva trendy. Snižování mezinárodních ozbrojených konfliktů a v určitých etapách zvyšování těch vnitrostátních. To bylo způsobené například tím, jak se během studené války bránily nově ustanovené vlády různým formám povstání. Navíc tyto strany byly často podporovány supervelmocemi. Jejich počet po konci studené války začal klesat, ale na druhou stranu se začaly vynořovat etnické a náboženské konflikty.

Nejdůležitější otázkou však zůstává, který z těchto konfliktů má na svědomí více obětí? Menší počet mezinárodních konfliktů, nebo větší počet konfliktů vnitrostátních? Pro zodpovězení této otázky nám pomůže graf 5 na další stránce, na kterém můžeme vidět počet obětí jednotlivých typů ozbrojených konfliktů v dekadách od padesátých let až po začátek 21. století.

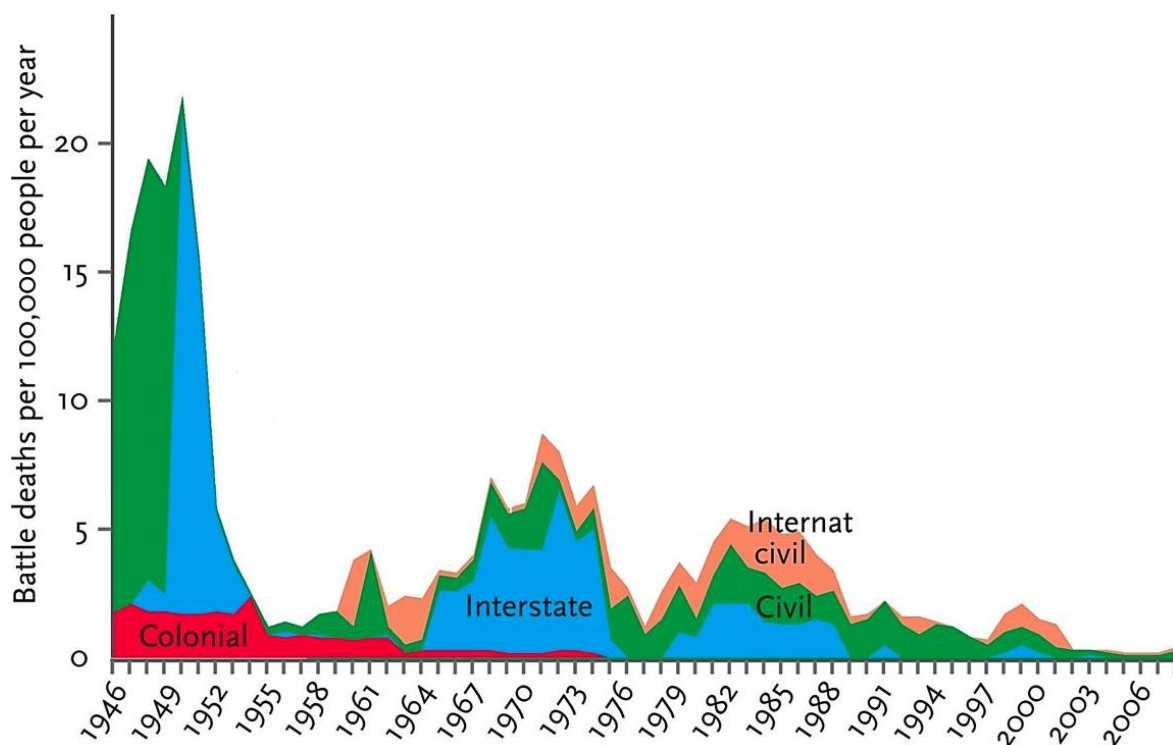
Z grafu jednoznačně vidíme, že větší počet vnitrostátních konfliktů a zmenšující se počet mezinárodních konfliktů znamená, že celkový počet obětí se radikálně zmenšil. Jednoduše řečeno mezinárodní války, které probíhaly v minulosti, zabíjely daleko více lidí, než vnitrostátní konflikty, které dominují dnešku. Jinými slovy *„jedna velká válka může zabít výrazně více lidí, než několik válek malých.“* (Pinker, 2012: 301) A takové války, tedy mezinárodní konflikty a konflikty mezi mocnostmi, už naštěstí rekordně dlouhou dobu nejsou k vidění.

Graf 5. Průměrný roční počet obětí v mezinárodních, internacionalizovaných a vnitrostátních konfliktech, 1950–2005 (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset, Lacina, Gleditsch, 2005, upraveno Human Security Report Project; Human Security Centre, 2006, cit. dle Pinker, 2011)

Když opět spojíme všechna dostupná data dohromady a vypočítáme počet obětí v poměru k celosvětové populaci, jako to udělal Pinker (2012: 363), dostaneme přehledný graf, na kterém si můžeme lépe ukázat počet obětí jednotlivých konfliktů. V Pinkerově grafu 6 na další straně už se tedy nebudeme dívat na počet ozbrojených konfliktů, ale na počet obětí takových konfliktů v poměru ke světové populaci.

Předně opět vidíme kategorii koloniálních válek, které rozhodně nebyly zanedbatelné, nicméně v 70. letech ze světa naprosto vymizely. Podle Pinkera (2012) to byly nesmírně ničivé války. Jako příklad můžeme uvést francouzské snahy udržet si své kolonie ve Vietnamu (mezi léty 1946 a 1954 si vyžádaly 375 000 obětí) a v Alžírsku (mezi rokem 1954 a 1962, 182 500 obětí).

Graf 6. Počet obětí ozbrojených konfliktů v poměru ke světové populaci, 1946–2008 (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset, Lacina, Gleditsch, 2005, cit. dle Pinker 2011)

Modrá vrstva grafu 6, která označuje oběti mezinárodních ozbrojených konfliktů, naznačuje tři hlavní výkyvy, jež měly za následek největší množství obětí. Vidíme ale také to, že každý z těchto výkyvů je nižší než ten předchozí, tedy že i počet obětí takových konfliktů za rok se s každým dalším snižoval.

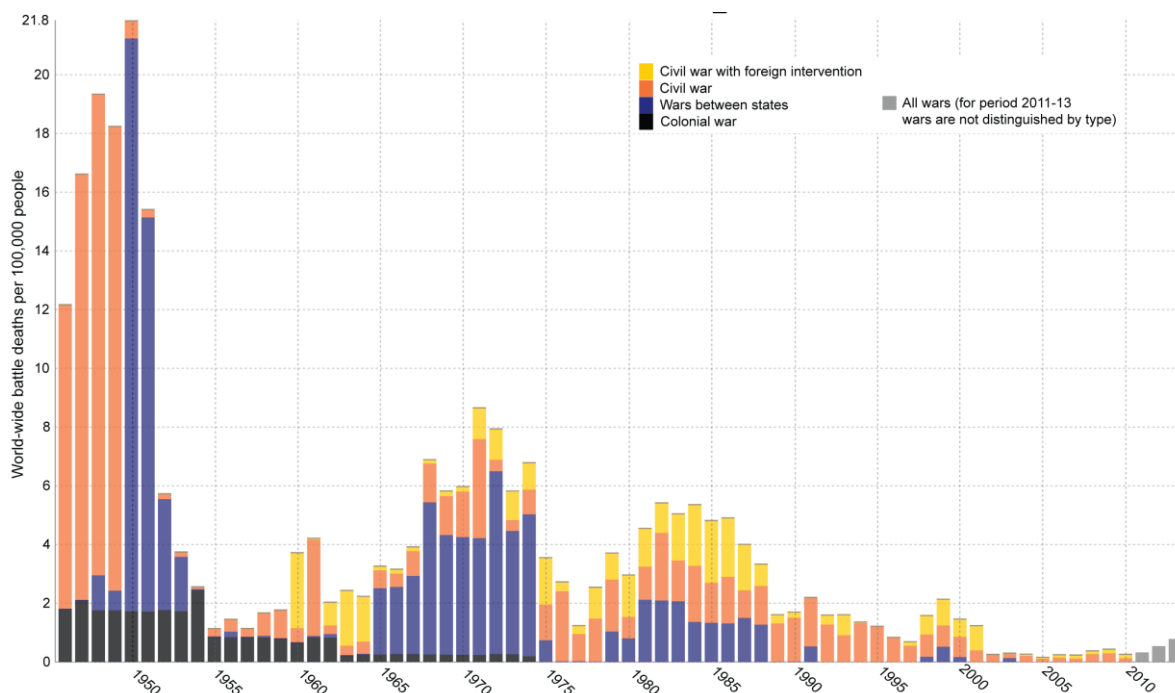
Za prvním velkým vzrůstem obětí stojí korejská válka z let 1950 a 1953, která si za svou dobu trvání vyžádala více než milion obětí, a odborníky (např. Pinker, 2012, Goldstein, 2012, Easterbook, 2005, Tomeš, 2007 a další) je považována za poslední střet mezi dvěma velkými mocnostmi. Následuje válka ve Vietnamu z let 1962 a 1975, která si za dlouhých 14 let vyžádala okolo 1,6 milionu obětí. Ho Či Minova slova „*Kill ten of our men and we will kill one of yours. In the end, it is you who will tire*“ (cit. dle Pinker, 2012: 372) se nakonec vyplnila. Slabší strana typicky asymetrického konfliktu slavila vítězství. Třetím výrazným konfliktem je irácko-iránská válka z 80. let, která za devět let svého trvání zaznamenala 645 000 obětí.

Od té doby se objevily pouze dva významné mezinárodní konflikty, které jsou viditelné také na grafu 6. Válka v Perském zálivu na začátku 90. let si vyžádala 23 000 obětí a válka mezi Eritreou a Etiopií z konce 90. let 50 000 obětí. Podle grafu 6 vidíme, že po roce 2000

se počet mezinárodních ozbrojených konfliktů nadále zmenšoval a především jejich ničivost byla menší. Konflikty mezi Indií a Pákistánem a Eritreou a Džibutskem měly méně než 1000 obětí za rok a poměrně rychlé svržení režimu v Afghánistánu a Iráku se považovalo za mezinárodní konflikt jen krátký čas. A když pomineme velmi krátký konflikt mezi Gruzii a Ruskem v roce 2008, který odborníci považují spíše za internacionalizovaný (Goldstein, 2012: 237), zjistíme, že mezinárodní ozbrojené konflikty větší intenzity se ve 21. století zatím nevyskytly.

Pro přehlednost si můžeme počet obětí jednotlivých konfliktů prohlédnout ještě ve sloupcovém grafu 7, kde je jejich snižování také velmi patrné.

Ačkoliv jsme tedy z předchozího grafu 4 viděli, že počet vnitrostátních konfliktů v některých etapách rostl a v dnešní době takovýto typ dominuje, z grafů 5,6 a 7 zase vidíme, že počet takových obětí je v porovnání s mezinárodními konflikty o mnoho menší. Ukazuje se tedy, že jedna z příčin poklesu počtu obětí ozbrojených konfliktů je ubývání těch skutečně ničivých, mezinárodních konfliktů, ve kterých proti sobě stojí dvě standardní národní armády. Jejich střet totiž v dějinách znamenal vždy ty nejhorší a nejničivější

Graf 7. Počet obětí ozbrojených konfliktů v poměru ke světové populaci, 1945-2013 (UCDP/PRIO Armed conflict Dataset, cit dle. Roser, 2015)

konflikty. Stojí-li proti sobě armády, které mají k dispozici dělostřelectvo, tanky, námořnictvo, leectvo či dokonce zbraně hromadného ničení, slibuje to vždy velké krveprolití. Navzdory tomu, že konflikty takové intenzity byly v historii naprosto běžné, však nyní naprosto zmizely. Proč se tak děje? Proč tyto konflikty ubývaly? A co dalšího patrně zapříčinilo pokles počtu obětí ozbrojených konfliktů? Na to se zkusím podívat v následující části práce.

5.4 Nukleární zbraně jako záruka míru

„Nevím, čím se bude bojovat ve třetí světové válce, ale ve čtvrté to budou klacky a kameny,“ řekl údajně jeden z nejvýznamnějších vědců všech dob Albert Einstein. Upozorňoval tak na fatální důsledky možného jaderného konfliktu, který by při nejhorším scénáři mohl vyhladit celé lidstvo. Podle odborníků z oblasti fyziky, medicíny a meteorologie by totiž souběžné použití velkého množství jaderných náloží mohlo celou planetu pokrýt radioaktivním spadem a případně vést k takzvané nukleární zimě, která by znemožnila další život lidstva (Krejčí, 2011: 48).

Podle Visingra (2010) jsou jaderné zbraně doposud nejničivějšími známými zbraněmi, které právem vzbuzují ty nejhorší obavy. *„Lze je definovat jako zbraně, které využívají výbušnou energii uměle vyvolané jaderné reakce. Vyznačují se širokým spektrem ničivých účinků, mezi něž patří zejména elektromagnetické vyzařování na všech vlnových délkách, částicové (především neutronové) záření, mohutná tlaková vlna a radioaktivní zamoření,“* vysvětluje Visingr (2010: 96) s tím, že ačkoliv jsou bezprostřední účinky takových nukleárních zbraní ohromné, musí se zdůraznit především jejich dlouhodobé efekty, jako je vliv radioaktivního záření na lidský organizmus ale i na materiální statky.

O ničivosti těchto zbraní se přesvědčil celý svět na sklonku druhé světové války, když v srpnu 1945 atomová bomba svržená Spojenými státy americkými naprosto zničila japonská města Hirošimu a Nagasaki. V polovině šedesátých let už bylo jasné, že dvě supervelmoci – Spojené státy americké a Sovětský svaz – disponují atomovými zbraněmi, které mají potenciál vyhladit lidstvo (Krejčí, 2011). Až do konce studené války tak mnozí odborníci předpovídali možný konec světa následkem použití těchto zbraní. Co odvrátilo takové tragické scénáře? Jak je možné, že navzdory předpovědím žádná třetí světová válka dosud nebyla a velké mocnosti se proti sobě nepostavily v žádném ozbrojeném konfliktu? Mnoho lidí se domnívá, že za to vděčíme právě atomové bombě.

Teorii nukleárního míru nalezneme ve velkém množství odborné literatury, která se zabývá výzkumem konfliktu a míru. A většina se shoduje na jednom. Ozbrojený konflikt mezi velkými mocnostmi se stal příliš nebezpečným. Státy musely začít důkladně zvažovat použití ozbrojené síly a velké konflikty se tak podle Goldsteina (2012) staly postupně nerealistickými. Ničivá síla nukleárních zbraní dostala na poli mezinárodní politiky neočekávanou mírovou funkci. „*Čím hrozivější se jeví důsledky nukleární války, tím více jaderné zbraně fungují jako nástroj odstrašení útočníka a pomáhají udržet mírový stav,*“ píše Krejčí (2011: 48). Také Easterbrook (2005) si myslí, že odstrašování atomovou bombou je naprosto zřejmý faktor ve snižování válek. Elspeth Rostowová se dokonce domnívala, že by atomová bomba měla dostat Nobelovu cenu za mír (Pinker, 2012: 323).

Pinker (2012) je však ohledně nukleárního míru trochu skeptický. Domnívá se, že samotná atomová bomba má na mírovém stavu o něco menší zásluhu, než si myslí jeho kolegové. Podle něj zbraně hromadné ničení nikdy v historii nebyly hlavním důvodem, aby ke konfliktu nedošlo. Už vynálezce dynamitu Alfred Nobel si v roce 1860 myslel, že až lidé poznají, že díky jeho vynálezu mohou být celé armády v momentě zničeny, budou raději setrvávat v míru (Pinker, 2012: 323). Podle Pinkera ale podobné předpovědi provázely i vynález střelného prachu, dělostřelectva, ponorky nebo kulometu. Podle něj je tedy pravděpodobnější, že státy byly dostatečně vystrašeny už z předchozí „běžné“ války. Druhá světová válka totiž ukázala, že tanky, dělostřelectvo a bombardéry jsou schopny zabít miliony lidí a naprosto zničit města i bez použití atomové bomby. A opakování takové války odrazovalo velmoci k jejímu dalšímu opakování.

Řada autorů se ale naopak domnívá, že nukleární zbraně naprosto změnily vnímání ozbrojeného konfliktu. Někteří dokonce tvrdí, že válka s nukleárními zbraněmi je pouze sebevraždou (Krejčí, 2011). Bernard Brodie dokonce už v roce 1946 napsal, že jestliže dříve bylo cílem vítězit ve válkách, dnes je tím hlavním cílem jejich prevence (Brodie, 1946, cit. dle Krejčí, 2011: 32). Jakékoliv vítězství v takovém konfliktu by totiž nemohlo nahradit obrovské ztráty na obou stranách.

Státy si to opravdu uvědomovaly a začalo se mluvit o takzvaném nukleárním tabu. Užítí byť jen jediné nukleární zbraně v ozbrojeném konfliktu by totiž mohlo znamenat naprostý zvrat s nedozírnými následky. Lidé začali být lépe informovaní o tom, co ozáření může způsobit, a že jeho důsledky mohou přetrvávat ještě desítky let po jediné explozi. Americký ministr zahraničí v dobách studené války Dean Rusk dokonce napsal, že kdyby

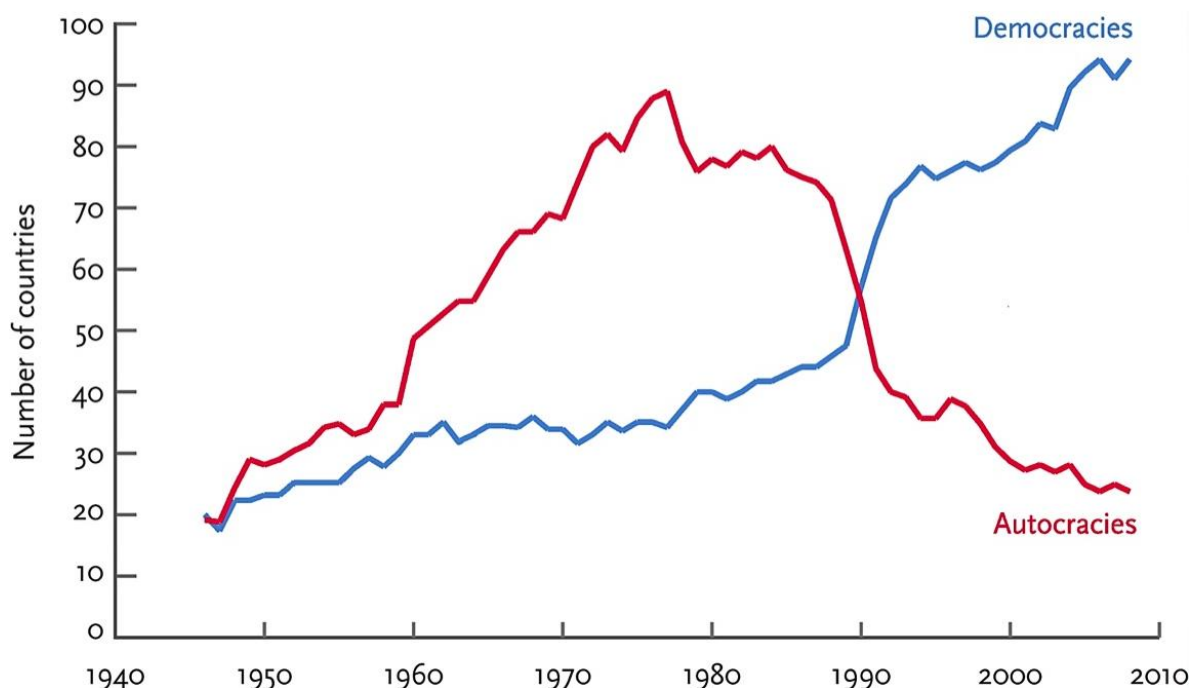
Amerika použila nukleární zbraň „*nosila by Kainovo znamení po celé generace.*“ (cit. dle Pinker, 2012: 325) Léta ubíhala a s každou další dekádou, ve které nebyla atomová zbraň použita, začal být tento stav samozřejmostí. „*Užití atomové zbraně bylo nemyslitelné, protože každý věděl, že je to prostě nemyslitelné, a každý také věděl, že to každý ví.*“ (Pinker, 2012: 327)

Skutečnost, že se supervelmoci mohou kdykoliv vzájemně zničit však vyvolala diskusi o tom, že by bylo na místě usilovat o celosvětové atomové odzbrojení. To je ovšem běh na dlouhou trať, který by bezesporu nesl celou řadu potíží. Během postupného odzbrojování by se například mohla vytvořit určitá nerovnováha v tom, že by země, která by atomovou zbraní ještě disponovala, měla určitou výhodu nad těmi, které se už odzbrojily. Navíc by to jednotlivé země svádělo k tomu, aby si přece jen něco nechaly v zásobě, kdyby to náhodou jejich soupeř udělal také (Pinker, 2012, Krejčí, 2011).

Atomová bomba tak možná paradoxně zabránila mnohým krvavým konfliktům, které by si vyžádaly velké množství obětí. Strach z jejího užití nutil mocnosti, aby se spory snažily řešit jinou než vojenskou cestou. Efekt odstrašení patrně zafungoval dokonale. Už George Washington věděl, že „*být připraven na válku je nejúčinnější způsob jak zachovat mír.*“ Podle Krejčího (2011) zase válka začíná tehdy, když odstrašení selže. Strach z atomové bomby ale díky bohu rozhodně nezmizel a možná to je jeden z důvodů, který držel mocnosti na uzdě. Přesto to ale rozhodně nebyla jediná příčina toho, že velkých konfliktů, a s tím spojených obětí, ubývalo.

5.5 Demokratický mír

„*Říká se, že demokracie je nejhorší způsob vlády, s výjimkou všech ostatních, které jsme vyzkoušeli.*“ Trochu pesimistický citát, který kdysi pronesl Winston Churchill, vyjadřuje, že demokratický režim v některých složkách sice není dokonalý, ale přece jen je stále ten nejlepší, jaký lidstvo doposud „vynalezlo“. Kromě všech svých pozitiv, které tu nemám v plánu rozebírat, má demokracie ještě patrně jednu výhodu. Mnoho vědců se domnívá, že právě demokracie má výrazný podíl na šíření míru a snižování ozbrojených konfliktů, potažmo jejich obětí.

Graf 8. Počet zemí s demokratickým a autokratickým zřízením. (Marshall, Cole, 2009, cit. dle Pinker, 2011)

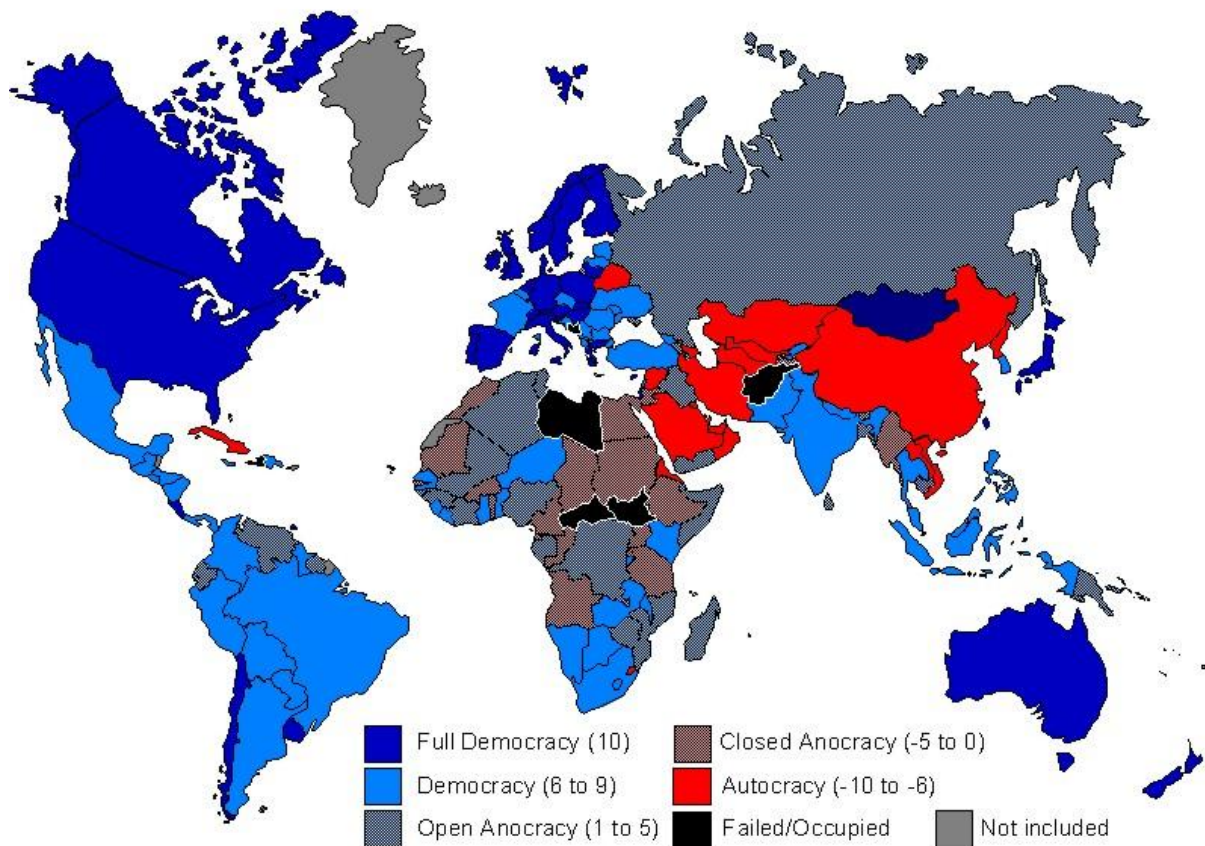
Teorie demokratického míru vychází z toho, že demokratické státy spolu neválčí a „demokratický stát nepoužívá (ozbrojené) násilí ani pro řešení vnitřních konfliktů, neboť demokratické instituce a sdílené normy umožňují mírové řešení konfliktů.“ (Tomeš, 2007: 85) Pinker (2012) navíc zdůrazňuje, že demokratičtí představitelé jsou odpovědní svým občanům (voličům), tudíž je daleko méně pravděpodobné, že by se pustili do nějakého nesmyslného ozbrojeného konfliktu. Jejich politika je zkrátka pod kontrolou veřejnosti. Oproti tomu autoritativní režimy jsou podle Tomeše (2007) daleko náchylnější ke korupci, zneužívání moci, a tudíž i ke konfliktům vnitřního i vnějšího charakteru.

Když se zaměříme na události, které se udály po druhé světové válce, a mohly by mít spojitost se snižováním množství ozbrojených konfliktů, zjistíme, že demokratizace států je jednou z těch nejviditelnějších. Nebyl to jistě proces jednoduchý a náhlý, ale statistické křivky hovoří jasně. Přesto je třeba připomenout, že demokracie v Evropě nemá tak hluboké kořeny, jak se může zdát. Pinker (2012) připomíná, že východní Evropa byla pod komunistickou nadvládou až do roku 1989, Španělsko, Portugalsko nebo Řecko byly fašistickými až do 70. let. Nemluvě o nacistickém Německu, které společně s fašistickou Itálií začalo druhou světovou válku.

V poválečných letech však začaly postupné změny v jednotlivých státních zřízeních, které měly za následek, že většina zemí na světě má dnes demokratický režim. Tento vývoj můžeme vidět na grafu 8 z předchozí strany, který zachycuje počet demokratických a autokratických režimů od konce druhé světové války až do první dekády 21. století. Zde jasně vidíme, že ačkoliv to rozhodně nebyl jednoduchý a přímý vývoj, je zřetelné, že demokratické režimy mají nyní drtivou převahu. Když přihlídneme opět k Evropě jedinými zeměmi, které se vymykají demokratickým režimům, jsou Bělorusko (autokracie) a Rusko, které je sice formálně demokratické, ale účast občanů na veřejném životě je spíše nízká. Z grafu je patrné, že významným nárůstem počtu demokratických států bylo období po konci studené války.

Ukázalo se však, že pojmenovat demokracii je trochu ošidné. Snad žádný demokratický režim není dokonalý. Některé ukázkově totalitní země navíc pořádají volby a říkají si demokratické. Považte například snad tu nejméně demokratickou zemi na světě – Severní Koreu, která má dokonce slovo „demokratická“ ve svém oficiálním názvu (Goldstein, 2012). Odborníci, kteří se zabývají výzkumem politických režimů, však vytvořili nástroj, pomocí kterého určují, jaký režim v dané zemi doopravdy panuje. Podle toho, jestli daná země splňuje určité parametry (například otevřenost politických voleb, povaha politické participace apod.) je hodnocená na škále od -10 do 10, kde 10 je plně demokratický a -10 naopak autokratický režim.

Na obrázku 1 se můžeme přesvědčit, jak jednotlivé země v tomto výzkumu obstály. Podle Center for Systematic Peace, které se tímto výzkumem jednotlivých režimů zabývá, se tak ukazuje, že státy, které jsou spíše demokratické, se nachází i ve většině Latinské Ameriky, řadí se sem například i multietnická Indie, islámské Turecko, Malajsie a Indonésie nebo 14 států subsaharské Afriky. Podle Macka a Pinkera (2014) jsou ale i režimy v Rusku nebo Číně nesrovnatelně méně represivní než za časů Stalina, Brežněva nebo Mao Ce-tunga.

Obrázek 1. Rozdělení zemí dle jednotlivých režimů, 2013 (Polity IV, Center for Systemic Peace, cit. dle Marshal, 2014)

Většina odborníků se tak domnívá, že právě tento nárůst demokratických států přispěl velkou měrou ke snížení pravděpodobnosti výskytu ozbrojeného konfliktu. Výrazně se totiž snížil počet států, které jsou v zájmu vlastního přežití ochotny tento konflikt riskovat. Podle výzkumu Standfordské univerzity (Tomz, 2011) dokonce opravdu vyplývá, že demokratický režim je daleko méně náchylný k ozbrojenému konfliktu. Potvrzuje tak rozšířenou domněnku, že demokratické státy spolu neválčí „*protože za nejvyšší a nejcennější hodnotu považují lidský život. Pro dosahování svých cílů volí nekonfrontační, nevojenské prostředky.*“ (Eichler, 2007: 8) Pinker (2012) navíc tvrdí, že demokracie jsou také bohatší, zdravější, vzdělanější a otevřenější mezinárodnímu obchodu a mezinárodním organizacím a proti svým občanům používají minimálních násilných prostředků, čímž snižují celkovou míru násilí, ke které se ještě dostaneme. Demokracie se tak stává jedním z pilířů světového míru. Jak ale nyní uvidíme, jediný pilíř by na udržení takové váhy patrně nestačil.

5.6 Ekonomické faktory a „trojúhelníkový mír“

Jestliže Alexandre Dumas napsal v 19. století „za vším hledej ženu,“ dnes už možná o něco více platí Friedmanovo „za vším hledej peníze.“ A peníze opravdu stojí i za poklesem počtu obětí ozbrojených konfliktů. A to hned v několika rovinách. Eichler (2007: 8) si myslí, že „díky nárůstu počtu demokratických států celosvětově sílí a stále hlouběji se zakořeňuje odmítavý vztah k válce. (...) Nedílně s tím klesá i ekonomická užitečnost války. Ukazuje se, že válka je nákladná, ničivá, že má neblahý dopad na ekonomiku států, které do ní byly vtaženy. Pokud spolu demokratické státy soupeří, pak to není na poli vojenském, ale na poli ekonomickém a obchodním.“

Také Pinker (2012) se domnívá, že státy přišly na to, že je daleko lepší koupit si věci než je ukrást. „Jedním z mnoha důvodů, proč bychom neměli bombardovat Japonsko, je, že vyrobili můj minivan,“ řekl kdysi americký novinář Robert Wright. Ačkoliv to jistě mínil s jistou dávkou nadsázky, poměrně přesně uhodil hřebíček na hlavičku. Lidstvo se dostalo do takové fáze globalizace, že spíše než vzájemná nevraživost mezi státy se vyplácí naopak spolupráce a dobré vztahy. Jak řekl jeden z největších osvícenců Voltaire: „Když jde o peníze, každý je téhož náboženství.“

Velkou roli v tomto ohledu hraje tržní hospodářství a nárůst mezinárodního obchodu. Ekonomický vzrůst vytáhl mnoho lidí z chudoby a podle Goldsteina (2012) jim dal důvod žít. Obchod se díky rozvoji technologií stal dostupnějším a levnějším. Dopravní prostředky jako letadla a nákladní lodě, komunikační technologie na dlouhé vzdálenosti jako fax, satelit nebo internet. Snížení regulací, které bránily proudění zboží a peněz. Vzestup myšlenky, že moderní ekonomie závisí spíše na nápadech a informacích než na manuální práci (Pinker, 2012). To všechno posunulo obchod na novou úroveň. Podle ekonoma Juliana Simona (cit. dle Easterbrook, 2005) se zkrátka ekonomika založená na znalostech, lidech a jejich inteligenci stala daleko důležitější než hmotné statky. Tím pádem je i život takových lidí důležitější, než jakýkoliv statek, který by agresor mohl získat pomocí ozbrojeného konfliktu.

Mezinárodní provázanost pomocí obchodu je zkrátka tak veliká, že zemím se jednoduše nevyplatí válčit. Kdyby se například dvě největší ekonomické mocnosti dneška Čína a USA pustily do ozbrojeného konfliktu, obě by je to dost pravděpodobně ekonomicky zlikvidovalo. Navíc není sebemenší důvod, proč by to dělaly. „Pravděpodobně nepůjdeme

do války s Čínou, protože oni vyrábí všechny naše věci a my jim zas dlužíme spousta peněz. Ani pro jednoho by to nebylo výhodné,“ řekl na diskusi o pravděpodobnosti ozbrojených konfliktů Steven Pinker (2014). Čína si navíc v poslední době zakládá na tom, že svou prosperitu buduje pomocí ekonomiky a obchodu. A že se jim to nebývale daří, o tom není sporu. Její vláda tak ví, že kdyby se pustila do ozbrojeného konfliktu, tohle všechno by ztratila. Ve válečném stavu se těžko obchoduje. Podle Goldsteina (2011) je to, co nyní předvádí Čína, naprosto nový fenomén. Už víc jak 25 let nevystřelila čínská armáda v ozbrojeném konfliktu ani jednu kulku. A jako velmoc se bez toho, aby za tuto dobu byla v jakékoliv bitvě, dostala do popředí mezinárodní ekonomiky. Mírová cesta pomocí obchodu se tedy zdá jako správná volba. O tom, že si to uvědomují i ostatní mocnosti svědčí i to, že od konce druhé světové války nemělo mezi sebou 40 nejbohatších zemí světa žádný ozbrojený konflikt.

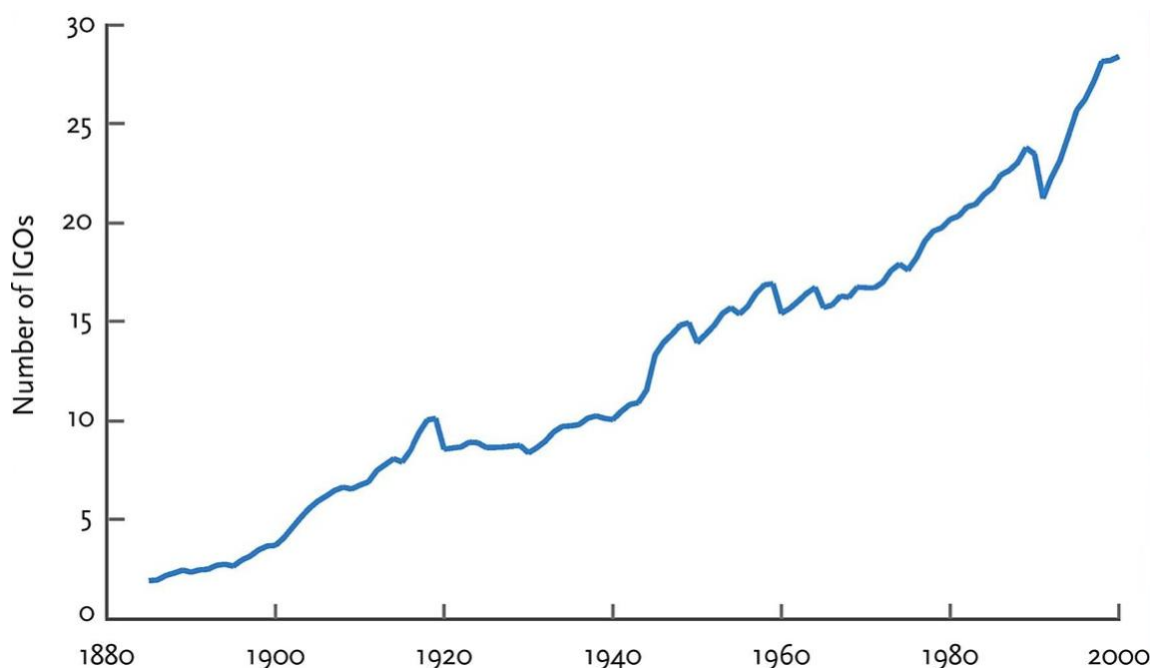
Možná námitka by jistě byla, že i před první světovou válkou byl mezinárodní obchod na vzestupu a mnozí si tak mysleli, že válce zabrání. Podle Easterbrooka (2005) to však byla naprosto odlišná situace od té dnešní. Před první světovou válkou se ještě mocnosti domnívaly, že můžou vést válku, aniž by došlo k tak strašné zkáze. A vlády, které způsobily obě světové války, myslely, že z nich můžou dokonce profitovat. Dnes si pravděpodobně žádná významnější vláda nemyslí, že by pomocí ozbrojeného konfliktu mohla získat finanční zisk. Obchod se zkrátka zdá daleko příznivější. Dříve v historii byla středobodem prosperity válka, dnes se ukazuje, že je to právě obchod.

Tomu všemu navíc velmi výrazně pomáhá vzrůst nejrůznějších mezinárodních organizací. Byrokratické aparáty, které mají určitý omezený mandát, aby sjednotily politiku zúčastněných národů v té či oné oblasti a našly mírovou cestu v řešení konfliktů. Jako příklad můžeme rozhodně uvést Organizaci spojených národů, jejímž primárním cílem je zachovat mezinárodní mír. Ještě větší podíl na míru má však podle Pinkera (2012) možná Evropské společenství uhlí a oceli, které se nakonec jak známo vyvinulo v Evropskou unii. Mnoho odborníků se domnívá, že právě tyto organizace pomohly držet válku mimo Evropu. Národní hranice, které se staly propustné pro lidi, peníze, zboží nebo myšlenky, měly za následek, že místo rivality začala naopak spolupráce a vzájemná prosperita.

Demokracie, ekonomická provázanost a mezinárodní organizace jsou tedy bezesporu jedněmi z hlavních příčin poklesu počtu obětí ozbrojených konfliktů. Nicméně je třeba si

uvědomit, že je to pravděpodobně právě proto, že působí dohromady a nikoliv nezávisle na sobě. Politologové Bruce Russett a John Oneal (2001) tuto teorii rozpracovali pod názvem „trojúhelníkový mír“. Domnívají se, že právě tyto tři faktory působí v naprosté symbióze, podporují tak absenci války a vytváří půdu pro trvalý mír. Základ této myšlenky můžeme vysledovat až do 18. století, kdy Immanuel Kant napsal ve své eseji *K věčnému míru*, že právě demokracie, obchod a mezinárodní společenství jsou předpokladem míru. Russett a Oneal tuto myšlenku dosadili do současnosti a zjistili, že tyto tři instituce byly v druhé polovině dvacátého století opravdu na prudkém vzestupu a ukazují, že jsou tak patrně skutečně ukazatelem míru (Russett, Oneal, 2001).

Jak už jsme si ukázali, počet demokracií se od konce druhé světové války a po konci studené války razantně zvýšil k poměru nedemokratických režimů. Od druhé světové války je také naprosto znatelný nárůst mezinárodního obchodu a mezinárodních organizací (viz graf 9), do kterých jednotlivé státy vstoupily. Navíc od konce studené války byl také viditelný nárůst mezinárodních mírových misí. Každá teorie má samozřejmě své mouchy a nemůžeme s jistotou říct, že faktory, které jsme vyjmenovali, jsou právě důvodem k míru. Navzdory některým nejistotám se však zdá, že Russettova a Onealova teorie trojúhelníkového míru funguje. Kombinace demokracie, ekonomické provázanosti a mezinárodních organizací opravdu snižuje počet mezinárodních konfliktů a tedy i počet obětí ozbrojených konfliktů celkově.

Graf 9. Počet mezinárodních organizací, 1885–2000 (Russett, 2008, cit. dle Pinker, 2011)

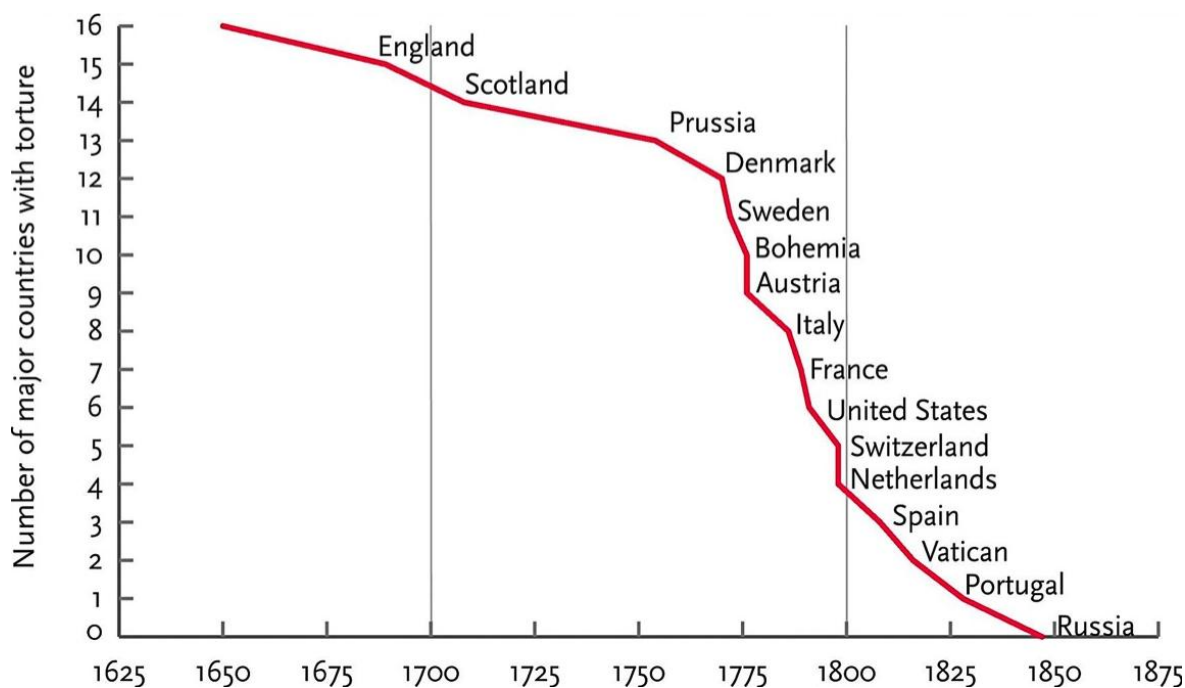
5.7 Celkový pokles násilí

V odborném výzkumu ozbrojených konfliktů a válek se badatelé dlouho soustředili pouze na mezinárodní ozbrojené konflikty. Ačkoliv již od padesátých let dvacátého století se dominantnějšími konflikty stávaly ty vnitrostátní, jejich hlubšímu studiu se podle Gledistche (2013) začali odborníci věnovat až v devadesátých letech. Navzdory tomu, že ozbrojené konflikty a jednostranné násilí (jako například genocidy) se poměrně silně překrývají, byly tyto jevy zkoumány samostatně. A například problematika vražd byla odborníky zaměřující se na výzkum konfliktu zkoumána naprosto minimálně. Gleditsch (2013) se domnívá, že tuto tradici prolomili až James Payne (2004) a Steven Pinker (2012), kteří nabídli ucelený pohled na lidské násilí včetně vražd, znásilnění, domácího násilí, násilí proti dětem a další projevy násilí.

Nejenže podle Gledistche (2013) jednostranné násilí a vraždy mají za následek více obětí než ozbrojené konflikty, ale Gleditsch se stejně jako Payne (2004) a Pinker (2012) domnívá, že studium větší škály projevů násilí do zkoumání tematiky ozbrojených konfliktů jistě svým způsobem patří. Pinker (2012) má totiž za to, že pokles v různých formách násilí (a my si ukážeme, že k němu opravdu došlo) má úzkou souvislost s poklesem počtu ozbrojených konfliktů.

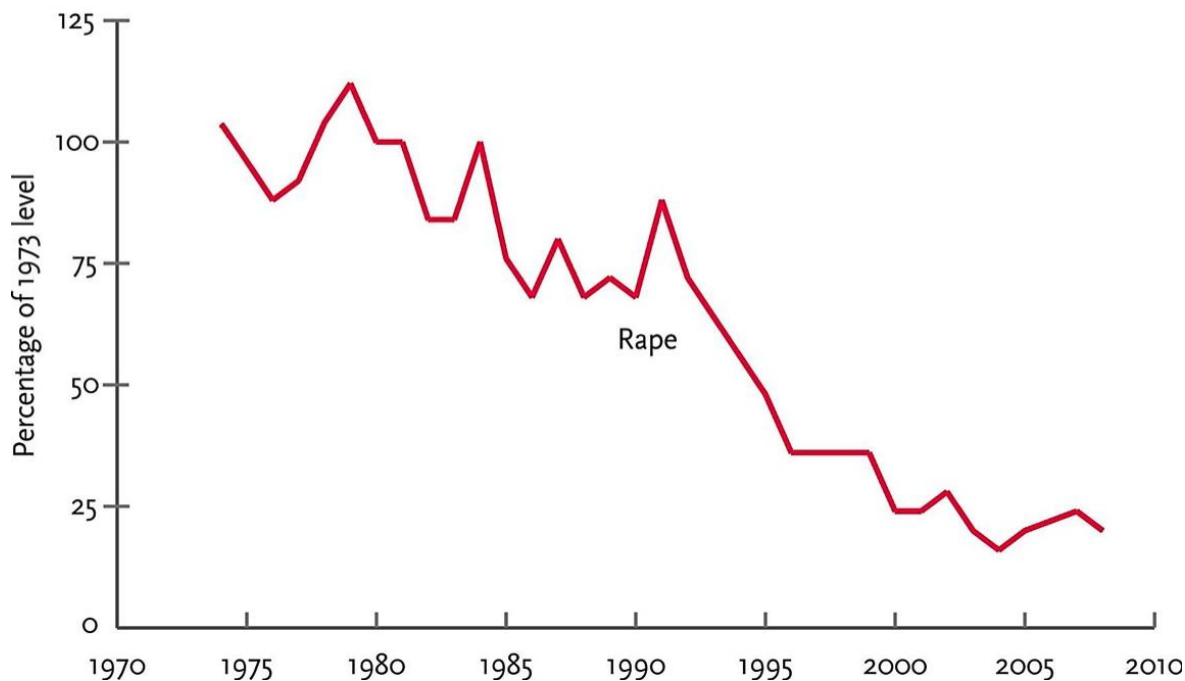
Mnoho lidí si myslí, že války, masakry, vraždění nebo znásilňování k lidstvu historicky zkrátka patří. Tyto jevy tu byly odjakživa a bylo by naivní si myslet, že jen tak zmizí. Jenže ve skutečnosti se opravdu staly zvláštní věci. Jak už jsme si ukázali na ozbrojených konfliktech a počtu obětí, jejich pokles je naprosto zřetelný. Stejný pokles, a mnohdy dokonce daleko větší, je také u některých forem násilí, o kterých jsme si mysleli, že patří k lidem a budou tu napořád. Nyní se podívám na několik takových případů, ve kterých násilí postupem času klesalo, nebo dokonce zcela vymizelo.

Nejprve si vezměme praktiky, které byly naprosto běžné, a přesto naprosto vymizely. Tak například jev, který byl k vidění snad v každé dřívější kultuře – lidské oběti bohům. Házení panen do vulkánu, uřezávání údů, upalování, vyřezávání srdcí za živa, to jsou jen některé příklady lidských obětí, které sloužily k uctění bohů a například tomu, aby byla lepší úroda, a které byly téměř na denním pořádku. Nakonec však naprosto zmizely ze společnosti.

Graf 10. Zrušení soudně nařízeného mučení a využívání tohoto nástroje v jednotlivých zemích. (Hunt, 2007, Mannix, 1964, cit. dle Pinker, 2011)

Mučení jako forma trestu, mnohdy za velmi lehké provinění. Natahování na skřípec, lámání kolem, nabodnutí na kůl nebo rozříznutí těla pilou. To všechno byly „vynálezy“, které udržovaly lidi v neustálém strachu. Jak je ale patrné z grafu 10, tento instrument trestu ve formě mučení uznaného vyšší autoritou také naprosto vymizel. Jak ještě uvidíme, není náhodou, že nejprudší úbytek se odehrál právě v 18. století, v době osvícenství. Ve stejné době pak také došlo ke znatelnému snížení užívání trestu smrti za nenásilné zločiny jako například pylačení, krádež nebo kritizování královského dvora. Ve dvacátém století byl trest smrti zrušen i ve všech západních demokraciích s výjimkou Spojených států amerických. Také tam však aktuálně používají tento prostředek zcela sporadicky a pouze k opravdu těžkým zločinům. Dalšími násilnými praktikami, které postupem času zcela zmizely, jsou například upalování čarodějnic, pronásledování kacířů, výzvy na souboj, lynčování nebo otroctví. S otroctvím to sice nešlo příliš snadno, ale poslední země, které s ním skoncovaly, byly v roce 1962 Saudská Arábie a v roce 1980 Mauritanie (Pinker, 2012).

Graf 11. Procento sexuálního znásilnění v poměru k roku 1973; 1973–2008 (Pinker, 2011)

Navzdory četným záběrům z médií pokračovalo snižování různých druhů násilí i ve dvacátém století a trvá dodnes. Počet vražd zaznamenaných policií, domácí násilí, rasově motivované násilí, týrání dětí nebo násilí proti sexuálním menšinám. Prakticky všechny projevy násilí v celosvětovém měřítku slábnou. Důkazem může být například sexuální znásilnění, které navzdory některým otřesným a mediálně viditelným případům prokazatelně ubývá. Vidíme to na grafu 11, který ukazuje procentuální poměr znásilnění v poměru k roku 1973. Zločiny z nenávisti na základě předsudků vůči rase, náboženství, pohlaví, národnosti apod. pak v některých příkladech klesly v poměru k roku 1970 až o 80 % (Mack, Pinker, 2014).

Klíčovou otázkou však zůstává, co tyto změny způsobilo? Jak je možné, že násilí v tolika různých směrech klesá? Je snad možné, že by se změnila lidská povaha a lidé by zkrátka přestali být násilničtí? Steven Pinker (2012) si to rozhodně nemyslí. Podle něj má v sobě každý člověk část lidské přirozenosti, která inklinuje k násilí (smysl pro vykořisťování, dominanci, pomstu apod.) a část, která naopak podporuje mírumilovnost (sebeovládání, empatie, mravní svědomí, intelekt). Pinker (2012) se domnívá, že člověk se rozhodně nezměnil, ale historické okolnosti začaly upřednostňovat ony mírumilovnější sklony.

Největší podíl na tomto vývoji přičítá Pinker lidskému rozumu a některým aspektům historického vývoje. Řadí sem například vznik států, které začaly mít monopol na násilí, čímž celkový podíl násilí snižovaly, vznik některých technologií, které umožnily lepší obchod (jak už jsme si ukázali, je pro obě strany lepší obchodovat než drancovat) nebo rozšiřující se okruh empatie, v němž je stále více lidí, se kterými dokážeme soucítit. Od vesnice, rodu a kmene až po národ, ostatní rasy, pohlaví, vyznání a podobně.

Všechen tento pokrok však Pinker přičítá asi nejvíce vzdělanosti. Podle něj je právě gramotnost, vzdělání, veřejný dialog nebo abstraktní myšlení tím hlavním, co nutí lidi, aby viděli násilí jako problém, který je třeba řešit. Podle Pinkera (2012) je dokázáno, že lidé s vyšším vzděláním a inteligencí spáchají méně zločinů, více spolupracují, mají liberálnější postoje, jsou přístupnější k demokracii a jsou daleko méně rasističtí, sexističtí, xenofobní a homofobní.

Popsat detailně příčiny poklesu násilí by bylo na jinou práci, ale ať už tento pokles násilí způsobilo cokoliv, v dlouhodobém měřítku se ukázalo, že násilí je opravdu hloupá cesta, jak řešit problémy. Lidé zkrátka přišli na to, že když je někdo urazí, nemusí ho rovnou vyzývat na souboj, ale třeba jen napočítat do pěti a odejít. Násilí se stalo něčím, co už nepřináší užitek. Není to tak zlé, když jste agresor a ten druhý je oběť, ale historie ukázala, že se role dříve nebo později většinou obrátí (Goldstein, 2012). Pokles násilí se tedy přenáší i do poklesu počtu ozbrojených konfliktů a jejich obětí. Jean Paul Marat kdysi řekl, že „*násilí je nutné k nastolení řádu, ve kterém násilí již nebude*“ a dostupná data nám ukazují, že se k tomuto řádu dost možná blížíme.

ZÁVĚR

„Lidstvo musí skoncovat s válkami, nebo války skončují s lidstvem.“ V době, kdy tento citát pětatřicátý prezident Spojených států amerických John Fitzgerald Kennedy vyslovil, vedly Spojené státy krvavou válku ve Vietnamu, studená válka byla v plném proudu a jaderný konflikt byl na spadnutí. Od té doby se ale mnoho věcí změnilo a já jsem se v této práci snažil dokázat, že lidstvo v oné „válce proti válce“ zatím (pro někoho možná překvapivě) vítězí.

V několika kapitolách jsem se snažil vyvrátit mýtus, který v mnohých z nás zasely sdělovací prostředky, že války zuří všude kolem nás a svět je nebezpečnější než kdy předtím. Naopak jsem se pomocí relevantních dat pokusil potvrdit výrok Stevena Pinkera, že žijeme v té nejmírumilovnější době naší historie, kde jsou ozbrojené konflikty, jejich oběti, ale i násilí vůbec ve výrazném poklesu. Válka už zkrátka není efektivní a není Clausewitzovým pokračování politiky jinými prostředky. Naopak. Ukázalo se, že se válce snažíme vyhnout a lidského života si oproti některým historickým etapám ceníme více než dominance národa. Lidé zkrátka pochopili, že násilí je poměrně hloupý způsob jak řešit problémy.

Ukázali jsme si, že jedna z hlavních příčin úbytku počtu obětí ozbrojených konfliktů, je snižování velkých a ničivých válek. Ozbrojené konflikty mezi mocnostmi, ozbrojené konflikty mezi bohatými zeměmi nebo ozbrojené konflikty v západní Evropě. Všechny tyto konflikty byly v lidské historii všudypřítomné stovky a stovky let. Přesto najednou zmizely a lidstvo poznalo, že bez nich se žije daleko lépe.

Příčin, které tento pokles způsobily, je celá řada. Strach z nukleárních zbraní, ekonomická provázanost, demokratizace společností, vznik mezinárodních organizací i celkový pokles násilí. Ačkoliv jsem se snažil vystihnout ty nejdůležitější, jsem si vědom toho, že existuje celá řada dalších příčin, kterým jsem se nevěnoval a například nové technologie, či lepší zdravotnictví má na poklesu počtu obětí jistě svůj podíl. Přesto se stejně tak jako autoři, ze kterých jsem převážně čerpal, nedomnívám, že lepší zdravotnická péče by způsobila tak výrazný pokles, jaký jsme si v této práci ukázali. Zdá se, že nejpravděpodobnější je opravdu spíše symbióza výše uvedených příčin, které proto považuji za stěžejní.

Je ale zaručeno, že tento pokles bude pokračovat? Americký ministr obrany Donald Rumsfeld jednou řekl, že jsou věci, o kterých víme, že je víme. Pak jsou věci, o kterých víme, že je nevíme. A ty vůbec nejhorší jsou věci, o kterých nevíme, že je nevíme. A právě do této kategorie patří mnoho možných příčin, které momentálně nemůžeme určit. Nikdy nemůžeme zaručit, že tento vývoj bude trvalý. Je totiž celá řada neznámých, které zkrátka nemůžeme předpovídat. Fanatický diktátor, který svou ideologií strhne masu lidí a rozhodne se, že zaútočí na další státy. Extremista, který se zmocní jaderné zbraně. Nepředvídatelné klimatické změny nebo přírodní katastrofy, které způsobí boj o vodu nebo území (Pinker, 2011). To všechno jsou události, které nemůžeme předpovídat. Jediné, co nyní víme je, že snižování počtu ozbrojených konfliktů, jejich obětí i celkového násilí je naprosto zřejmý jev a nezdá se, že by jej mělo z důvodů, které jsem uvedl ve své práci, něco obrátit.

Další otázkou však může být, zda to není příliš krátký časový úsek na to, abychom tvrdili, že jsme se opravdu poučili a žádný velký konflikt už nebude. Ostatně to někteří odborníci říkali už po první světové válce. Mnoho lidí se domnívá, že historie měla vždy války a bylo by naivní si myslet, že můžeme takhle lehce změnit tok dějin. Jenže, jak jsem ve své práci ukázal, ze světa už vymizelo mnoho projevů násilí, o kterých si lidé mysleli, že tu budou napořád. Panny už se nehází do vulkánů, na aukci si nemůžete koupit svého otroka a když ukradnete hlávku zelí, patrně vám nikdo neusekne ruku. Můžeme se tedy ptát, proč by nadobro nemohly zmizet i velké ozbrojené konflikty. Bylo by asi bláhové myslet si, že vymítíme všechny ozbrojené konflikty na světě a dosáhneme absolutního míru. Stačí několik mladíků, kteří pomocí snadno dostupných zbraní, budou chtít prosadit své zájmy. Podobné konfliktu tu budou jistě pořád, ale bavíme se o opravdu ničivých válkách, které braly tisíce, statisíce a miliony lidských životů. A takové, jak jsme si ukázali, opravdu prokazatelně ubývají.

Jak Pinker (2012) ve své knize trefně poznamenává, ve známých protiválečných písničkách se zpívá, že lidé jsou přes všechny útrapy válek nepoučitelní. „*How many deaths will it take till they learn that too many people have died? The answer my friend is blowin' in the wind*“ nebo „*Where have all the soldiers gone? Gone to graveyard, everyone. When will they ever learn?*“ Po stoletích krvavých náboženských válek, válek dynastií, válek za nezávislost nebo válek o nadvládu nám však data konečně ukazují, že se možná přece jen začínáme učit.

POUŽITÁ LITERATURA

Bibliografické zdroje

BASTL, Martin. *Nelineární vedení boje*. In: SMOLÍK, Josef – ŠMÍD, Tomáš a kol. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Vyd.1. Brno: Masarykova Univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2010. s. 143-158. ISBN 978-80-210-5288-8

BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. IFEC, Beroun, 2007, 333 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 37. ISBN 978-808-5889-826.

BOURNE, John. *Velká válka*. In: TOWNSHEND, Charles. *Historie moderní války*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 129–150. Arma, sv. 10. ISBN 978-802-0415-400.

CASTLEDEN, Rodney. *Konflikty, které změnily svět*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2009, 469 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-7217-659-5.

CLAUSEWITZ, Carl von. *O válce: dílo z pozůstalosti generála Carl von Clausewitze*. Vyd. 2., v nakl. Bonus A 1. Brno: Bonus A, 1996, 749 s. ISBN 80-859-1427-1.

EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2006, 303 s. ISBN 80-727-8326-2.

EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 327 s. ISBN 978-807-3675-400.

EICHLER, Jan. *Terorismus a války na počátku 21. století: threat and response in the twenty-first century*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 352 s. ISBN 978-802-4613-178.

FOLTÝN, Otakar. *Některé vojenské aspekty a aplikace mezinárodního humanitárního práva v prostředí současných ozbrojených konfliktů*. In: *Mezinárodní humanitární právo - 60. výročí Ženevských úmluv z roku 1949*. Praha: Karolinum, 2010, 202 s. Acta Universitatis Carolinae. ISBN 978-80-246-1816-6.

FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany - Agentura vojenských informačních služeb, 2007, 230 s. ISBN 978-807-2784-240.

GOLDSTEIN, Joshua S. *International relations*. 4th ed. New York: Longman, 2001, xvi, 697 s. ISBN 03-210-7061-5.

GOLDSTEIN, Joshua S. *Winning the war on war: the decline of armed conflict worldwide*. New York: Plume, 2012, 385 s. ISBN 978-045-2298-590.

HALTINER, W. Karl. The Decline of the European Mass Armies. In: *Handbook of the sociology of the military*. New York: Springer, 2006, s. 361–385. ISBN 03-873-2456-9.

HOLSTI, K. *The state, war, and the state of war*. New York, N.Y., USA: Cambridge University Press, 1996, xiv, 254 s. ISBN 05-215-7790-X.

KASSIN, Saul M. *Psychologie*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007, xxiii, 771 s. ISBN 978-80-251-1716-3.

KEEGAN, John. *Historie válečnictví*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2004, 364 s., [24] s. obr. příl. ISBN 80-729-1098-1.

KREJČÍ, Oskar. *Válka*. 2., upravené vyd. Praha: Professional Publishing, 2011, 173 s. ISBN 978-807-4310-638.

LESHAN, Lawrence L. *Psychologie války: jak pochopit její tajemnost a šílenost*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2004, 191 s. ISBN 80-734-1178-4.

PAYNE, James L. *A history of force: exploring the worldwide movement against habits of coercion, bloodshed, and mayhem*. Sandpoint, Idaho: Lytton Pub. Co., 2004, 296 s. ISBN 09-157-2817-6.

PINKER, Steven. *The better angels of our nature: a history of violence and humanity*. London: Penguin, 2012, 1026 s. ISBN 978-014-1034-645.

PŠEJA, Pavel. *Konflikt*. In: ZEMAN, Petr. *Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů*. 1. vyd. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2002, 186 s. ISBN 80-210-3037-2.

RUSSETT, Bruce M a John R ONEAL. *Triangulating peace: democracy, interdependence, and international organizations*. New York: Norton, 2001, 393 s. ISBN 03-939-7684-X.

ŠMÍD, Tomáš. *Teoretické koncepty výzkumu konfliktu – terminologie, příčiny a dynamika*. In: SMOLÍK, Josef – ŠMÍD, Tomáš a kol. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Vyd.1. Brno: Masarykova Univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2010. s. 20-42. ISBN 978-80-210-5288-8.

THORNTON, Rod. *Asymmetric warfare: threat and response in the twenty-first century*. Malden, MA: Polity Press, 2007, viii, 241 s. ISBN 978-074-5633-657.

TOFFLER, Alvin – TOFFLEROVÁ, Heidi. *Nová civilizace: Třetí vlna a její důsledky*. Vyd. 1. Praha: Dokořán, 2001. 125 s. ISBN 80-86569-00-

TOMEŠ, Jiří. *Nové války? Proměna charakteru a geografické distribuce ozbrojených konfliktů po konci studené války*. In: TOMEŠ, Jiří, David FESTA a Josef NOVOTNÝ. *Konflikt světů a svět konfliktů: střety idejí a zájmů v současném světě*. 1. vyd. Praha: P3K, 2007, s. 125–171. ISBN 978-809-0358-768.

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, 209 s. ISBN 80-864-2940-7.

VASQUEZ, John A. *What do we know about war?*. Lanham, Md.: Rowan, 2000, xvii, 420 s. ISBN 08-476-9927-7.

VISINGR, Lukáš. *Proliferace zbraní hromadného ničení*. In: ŠMÍD, Tomáš a kol. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Vyd.1. Brno: Masarykova Univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2010. s. 20-42. ISBN 978-80-210-5288-8.

Elektronické zdroje

DOUMA, Pyt. *Causes of Conflict in the Third World* [online]. 1999 [cit. 1.6.2014]. Dostupné z http://www.clingendael.nl/sites/default/files/19990000_cru_paper_douma.pdf

EASTERBROOK, Gregg. *The End of War?* [online] The New Republic, 30. 5. 2005 [cit. 13. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.newrepublic.com/article/the-end-war>

GLEDITSCH, Nils Petter. *The Decline of War—The Main Issues*. [online] *International Studies Review*. 2013. ISSN 15219488. [cit. 13. 6. 2015] Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/misr.12031>

GOLDSTEIN, S. Joshua. *Think again: War* [online]. Foreign Policy, 15. 8. 2011 [cit. 8. 6. 2015]. Dostupné z: http://foreignpolicy.com/2011/08/15/think-again-war/?wp_login_redirect=0

HARRIS, Ian, FISK, Larry J., and RANK, Carol. *A Portrait of University Peace Studies in North America and Western Europe at the End of the Millennium*. [online] *International Journal of Peace Studies*. Volume 3, Number 1. 1998. ISSN 1085-7494. [cit. 2. 6. 2015] Dostupné z: http://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol3_1/Harris.htm

International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, The Prosecutor v. Duško Tadić, Case No. IT-94-1-AR72, Decision of 2 October 1995 (Appeals Chamber), para. 70 [cit. 1. 6. 2015]. Dostupný z: <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>

IQBAL, Zaryab. *Health and Human Security: The Public Health Impact of Violent Conflict*. [online] *International Studies Quarterly*, září 2006 [cit. 13. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4092796>

LIND, William S. – NIGHTENGALE, Keith –SCHMITT, John F. – SUTTON, Joseph W. – WILSO, Gary I. *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation* [online]. In *Marine Corps Gazette*, 1989. 73, 10. ProQuest Direct Complete. s. 22-26 [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z: <https://www.mca-marines.org/files/The%20Changing%20Face%20of%20War%20-%20Into%20the%20Fourth%20Generation.pdf>

LIND, William S. *Understanding Fourth Generation War* [online]. *Antiwar*, 15. 1. 2004 [cit. 10. 6. 2015]. Dostupné z <http://antiwar.com/lind/index.php?articleid=1702>

MACK, Andrew, PINKER, Steven. *The World Is Not Falling Apart* [online]. *Slate*, 22. 12. 2014 [cit. 21. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.slate.com/articles/news_and_politics/foreigners/2014/12/the_world_is_not_falling_apart_the_trend_lines_reveal_an_increasingly_peaceful.html

MARSHAL, Monty. *Political Regime Characteristic and Transition, 1800–2013*. [online]. 2014. [cit. 21. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4x.htm>

MØLLER, Bjørn. *Conflict Theory* [online]. 2003 [cit. 1.6.2014]. Dostupné z <http://vbn.aau.dk/files/33796614/122.pdf>

PINKER, Steven. *Conversation on Conflict: Possibilities for the 21st Century*. [přednáška]. One Earth Future. Denver, Colorado, 2014. [cit. 22. 6. 2015]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=X3TmgJhHY1E>

PINKER, Steven. *A History of Violence*. [online]. Edge Master Class. 27. 9. 2011. [cit. 5. 6. 2015]. Dostupné z: <http://edge.org/conversation/mc2011-history-violence-pinker>

ROSER, Max. *War and Peace After 1945*. [online]. 2015 [cit. 21. 6. 2015]. Dostupné z: <http://ourworldindata.org/data/war-peace/war-and-peace-after-1945/>

ŠEDIVÝ, Jiří. *Válka: rámec pro analýzu* [online]. 2000 [cit. 21. 6. 2015]. Dostupné z <http://prg.xf.cz/kniha/kap7.htm>

TOMZ, Michael. *The Democratic Peace: An Experimental Approach*. [online]. 2011 [cit. 21. 6. 2015]. Dostupné z: <https://www.princeton.edu/~pcglobal/conferences/methods/papers/tomz.pdf>

Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů ze dne 12. srpna 1949, Dodatkový protokol. Dostupné online z: http://www.cervenkyriz.eu/cz/mhp_knihovna/zenevske_umluvy.pdf

SEZNAM PŘÍLOH

Graf 1. Počet obětí ozbrojených konfliktů v přepočtu na 100 000 lidí, 1900–2005. (Lacina, Gleditsch, Russett, 2006, cit. dle Pinker 2011)

Graf 2. Počet obětí ozbrojených konfliktů v přepočtu na 100 000 lidí, 1946–2013 (Uppsala Conflict Data Program Battle-Related Deaths Dataset v. 5-2014, 1989-2013, cit dle Mack a Pinker, 2014)

Graf 3. Počet válek a ozbrojených konfliktů, 1946–2014 (Uppsala Data Conflict Program/Peace Research Institute Oslo Armed Conflict Dataset, cit. dle Mack, Pinker, 2014)

Graf 4. Počet ozbrojených konfliktů, 1946–2009 (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset, Lacina, Gleditsch, 2005, cit. dle Pinker, 2011)

Graf 5. Průměrný roční počet obětí v mezinárodních, internacionalizovaných a vnitrostátních konfliktech, 1950–2005 (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset, Lacina, Gleditsch, 2005, upraveno Human Security Report Project; Human Security Centre, 2006, cit. dle Pinker, 2011)

Graf 6. Počet obětí ozbrojených konfliktů v poměru ke světové populaci, 1946–2008 (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset, Lacina, Gleditsch, 2005, cit. dle Pinker 2011)

Graf 7. Počet obětí ozbrojených konfliktů v poměru ke světové populaci, 1945-2013 (UCDP/PRIO Armed conflict Dataset, cit dle. Roser, 2015)

Graf 8. Počet zemí s demokratickým a autokratickým zřízením. (Marshall, Cole, 2009, cit. dle Pinker, 2011)

Obrázek 1. Rozdělení zemí dle jednotlivých režimů, 2013 (Polity IV, Center for Systemic Peace, cit. dle Marshal, 2014)

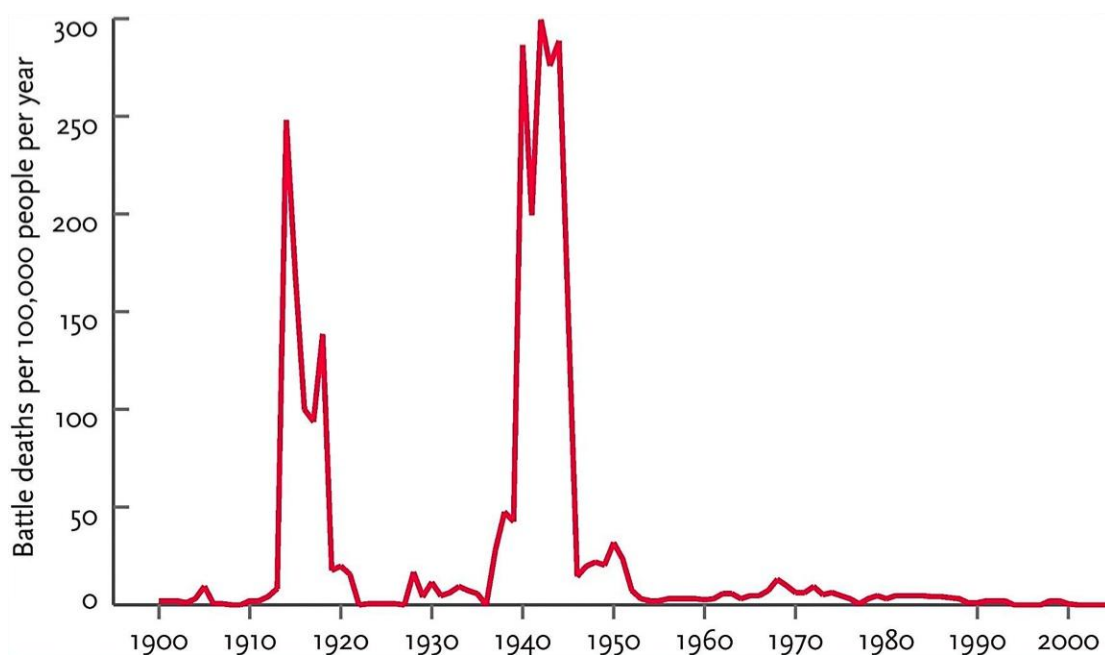
Graf 9. Počet mezinárodních organizací, 1885–2000 (Russett, 2008, cit. dle Pinker, 2011)

Graf 10. Zrušení soudně nařízeného mučení a využívání tohoto nástroje v jednotlivých zemích. (Hunt, 2007, Mannix, 1964, cit. dle Pinker, 2011)

Graf 11. Procento sexuálního znásilnění v poměru k roku 1973; 1973–2008 (Pinker, 2011)

PŘÍLOHY

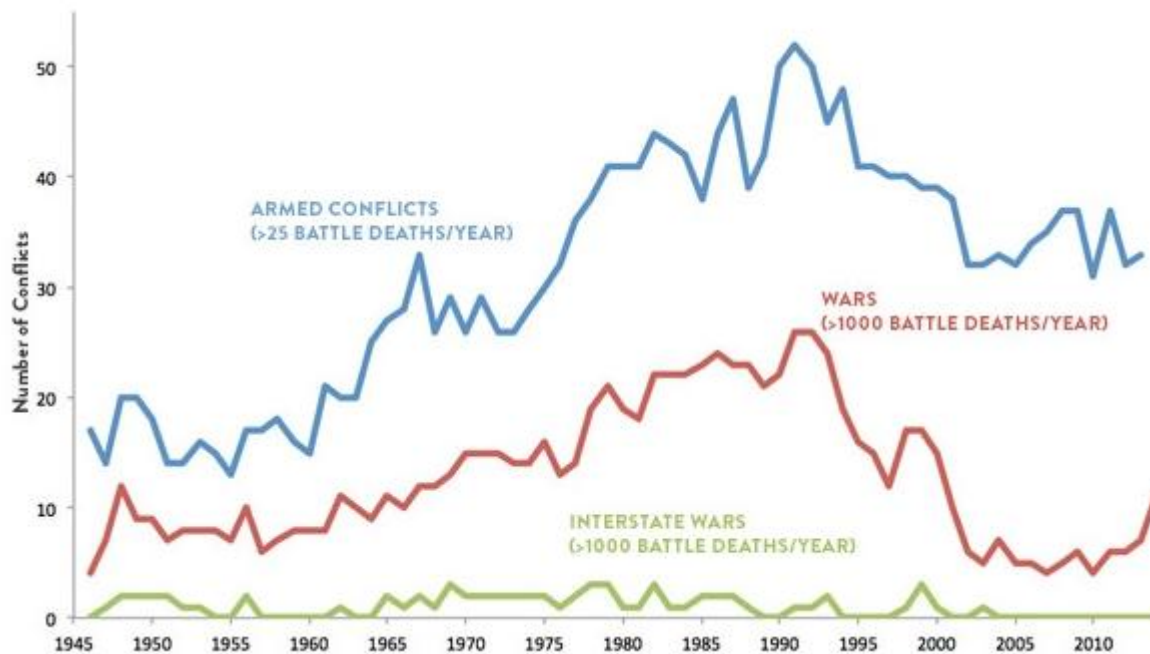
Graf 1. Počet obětí ozbrojených konfliktů v přepočtu na 100 000 lidí, 1900–2005.
(Lacina, Gleditsch, Russet, 2006, cit. dle Pinker 2011)

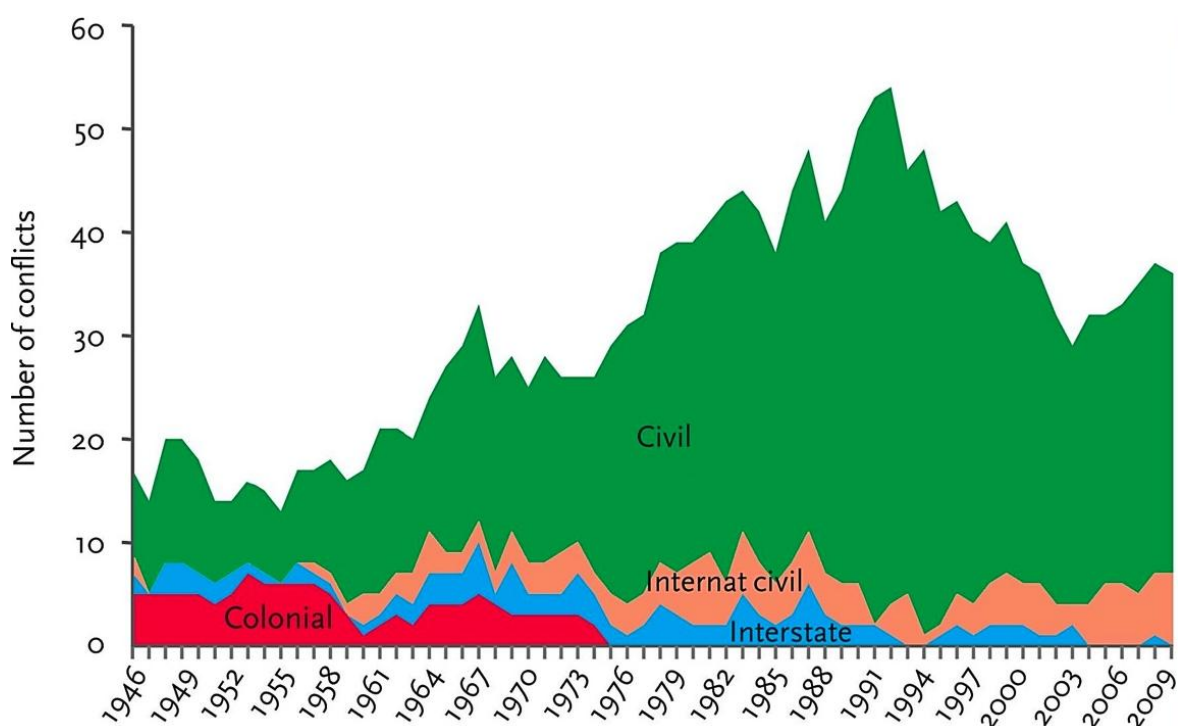
Graf 2. Počet obětí ozbrojených konfliktů v přepočtu na 100 000 lidí, 1946–2013 (Uppsala Conflict Data Program Battle-Related Deaths Dataset v. 5-2014, 1989–2013, cit dle Mack a Pinker, 2014)

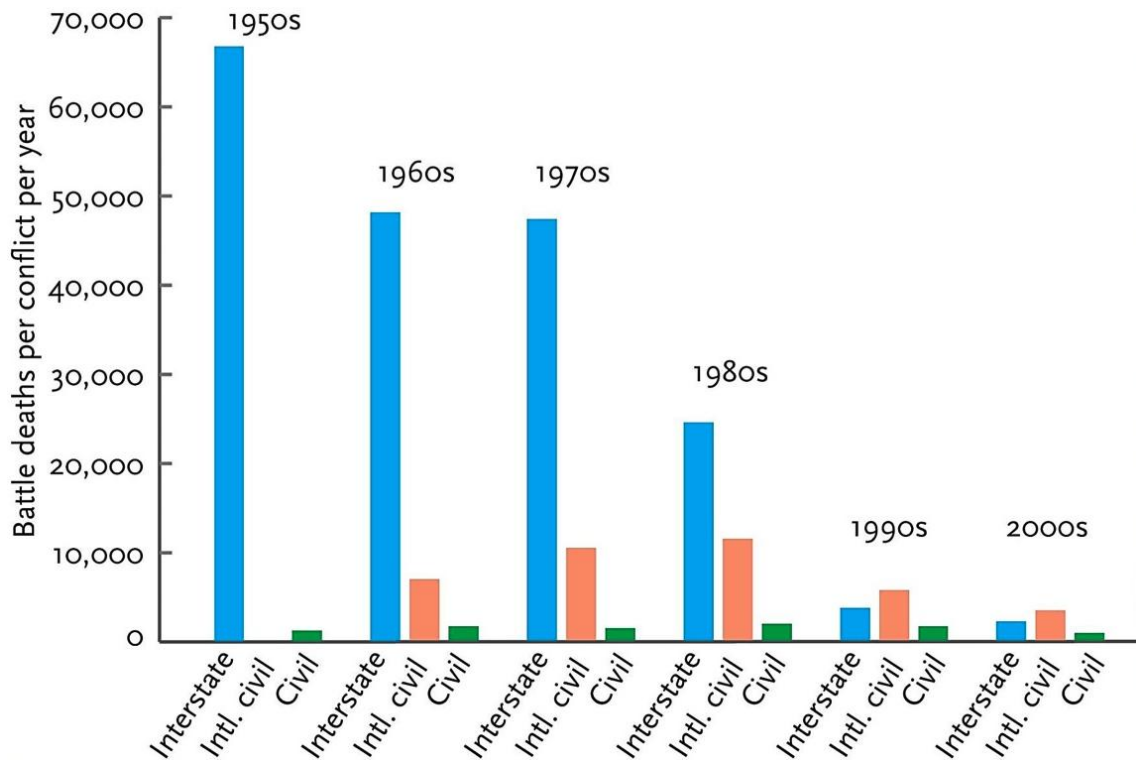
Graf 3. Počet válek a ozbrojených konfliktů, 1946–2014 (Uppsala Data Conflict Program/Peace Research Institute Oslo Armed Conflict Dataset, cit. dle Mack, Pinker, 2014)

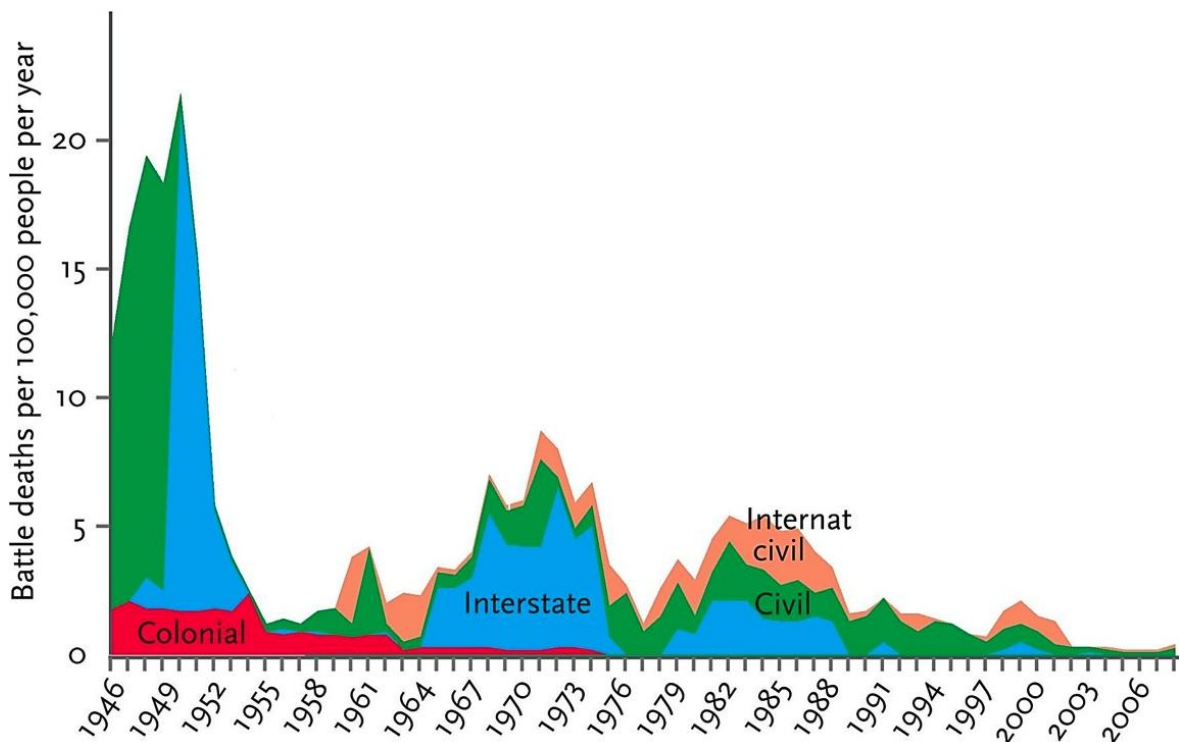
Graf 4. Počet ozbrojených konfliktů, 1946–2009 (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset, Lacina, Gleditsch, 2005, cit. dle Pinker, 2011)

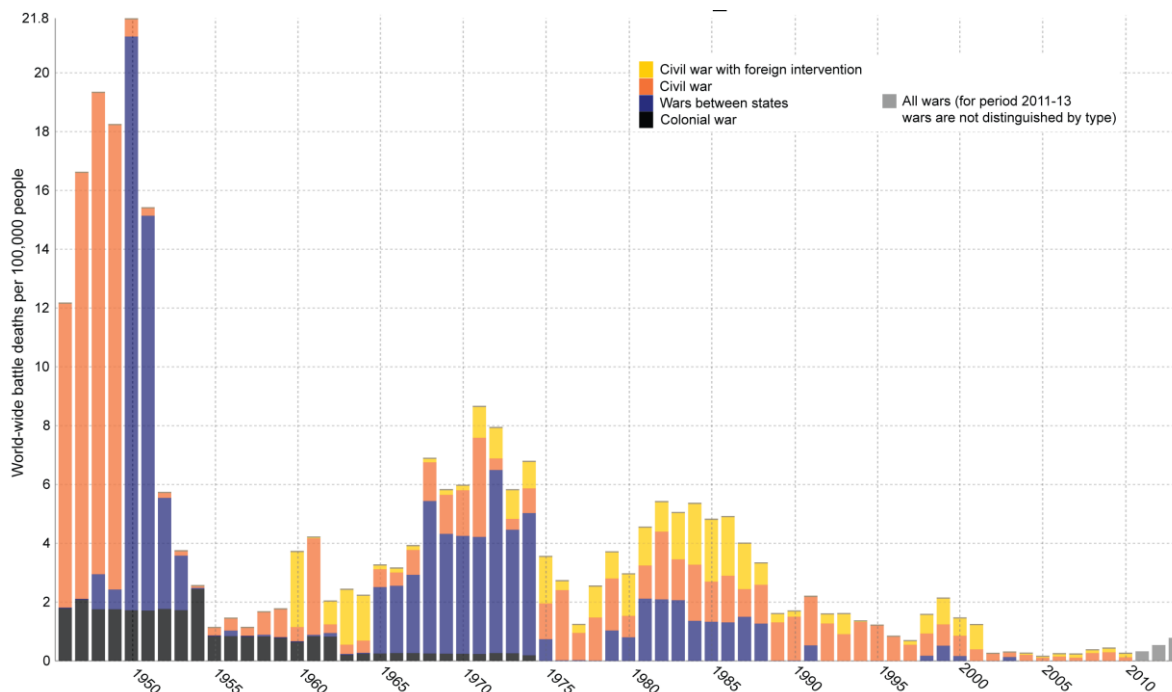
Graf 5. Průměrný roční počet obětí v mezinárodních, internacionalizovaných a vnitrostátních konfliktech, 1950–2005 (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset, Lacina, Gleditsch, 2005, upraveno Human Security Report Project; Human Security Centre, 2006, cit. dle Pinker, 2011)

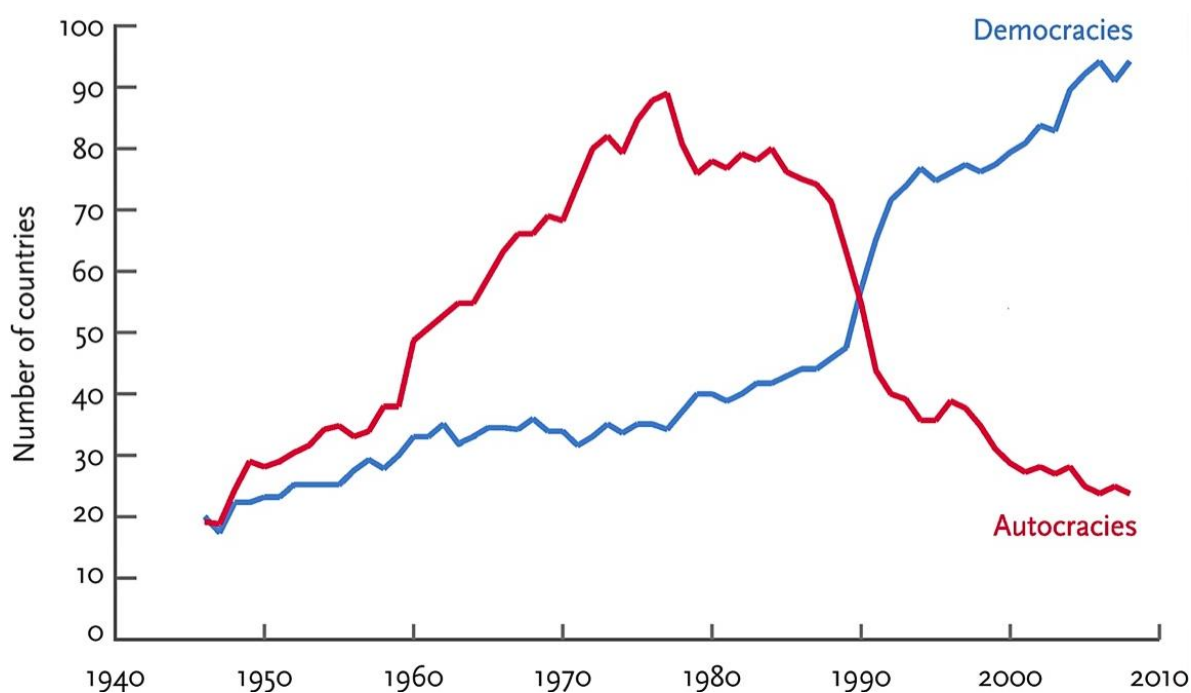
Graf 6. Počet obětí ozbrojených konfliktů v poměru ke světové populaci, 1946–2008 (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset, Lacina, Gleditsch, 2005, cit. dle Pinker 2011)

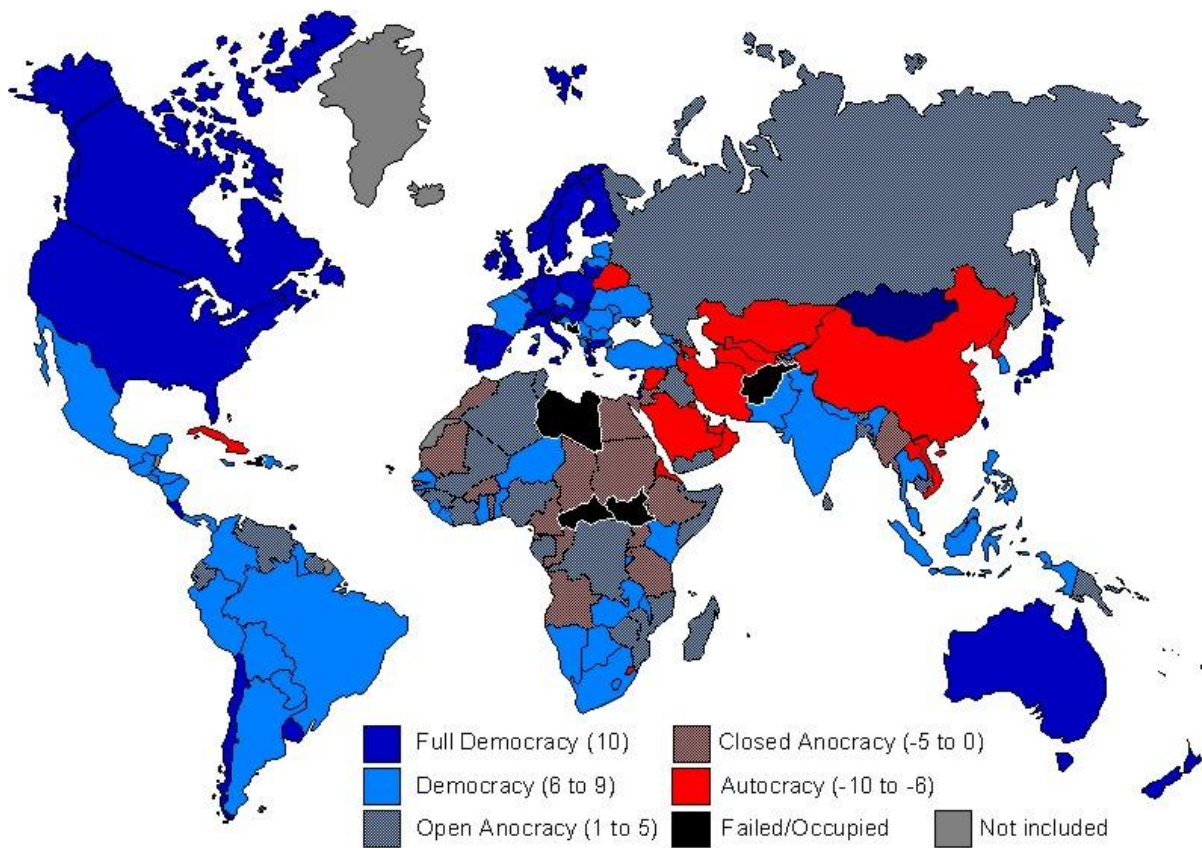
Graf 7. Počet obětí ozbrojených konfliktů v poměru ke světové populaci, 1945-2013 (UCDP/PRIO Armed conflict Dataset, cit dle. Roser, 2015)

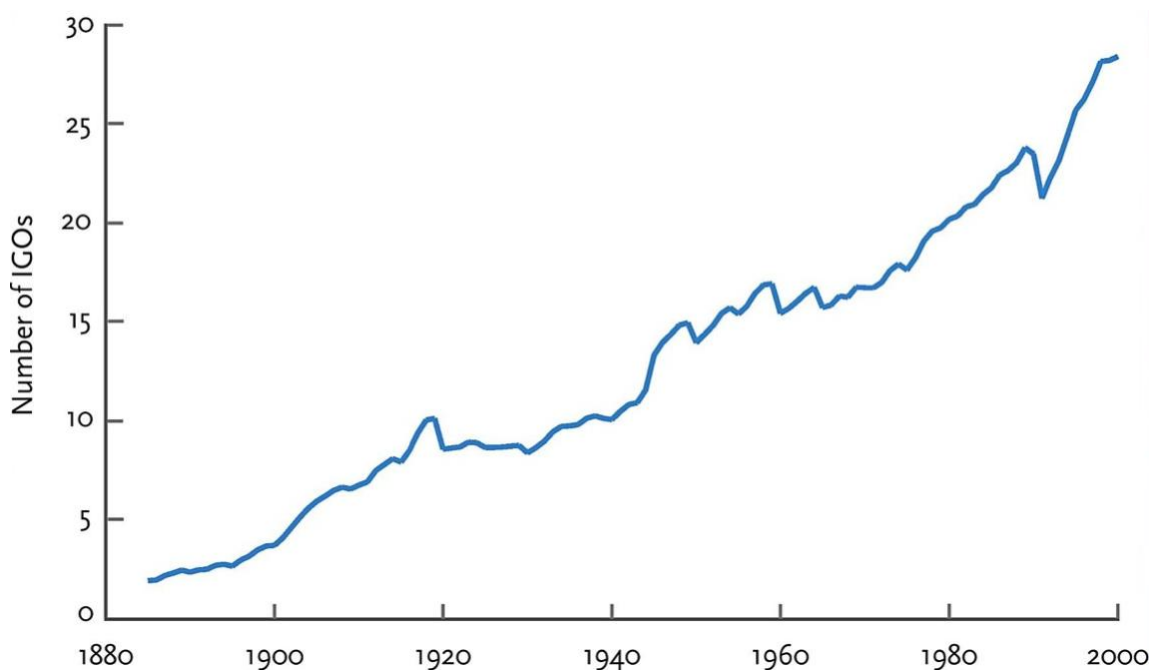
Graf 8. Počet zemí s demokratickým a autokratickým zřízením. (Marshall, Cole, 2009, cit. dle Pinker, 2011)

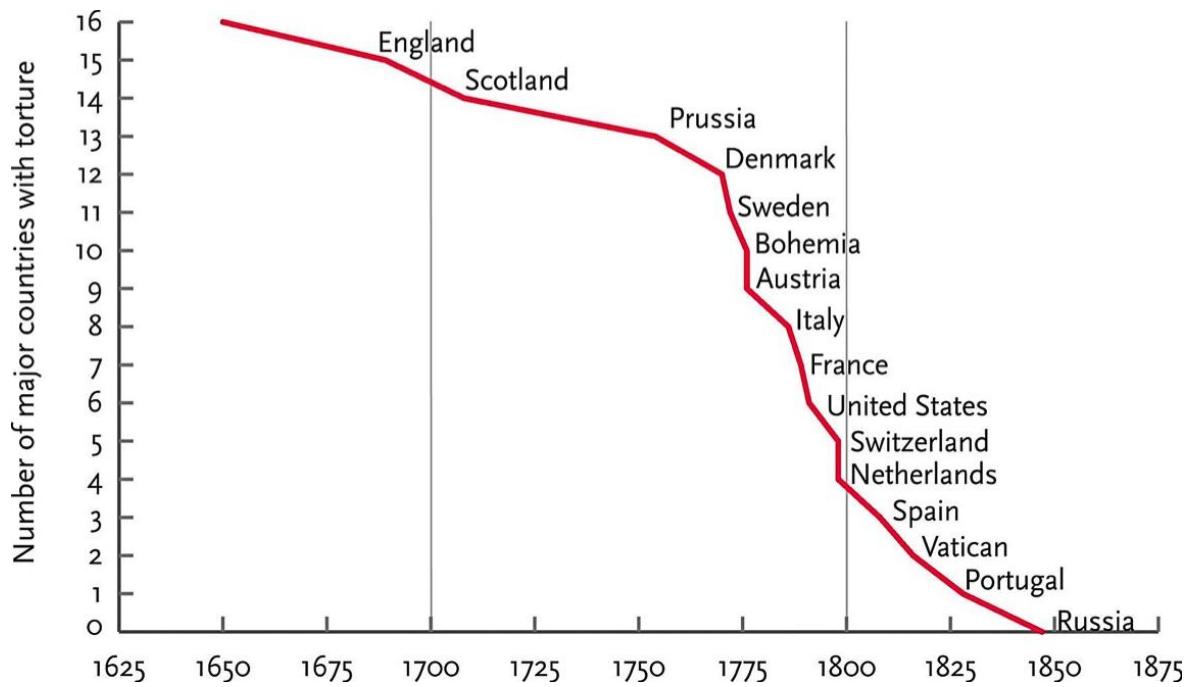
Obrázek 1. Rozdělení zemí dle jednotlivých režimů, 2013 (Polity IV, Center for Systemic Peace, cit. dle Marshal, 2014)

Graf 9. Počet mezinárodních organizací, 1885–2000 (Russett, 2008, cit. dle Pinker, 2011)

Graf 10. Zrušení soudně nařízeného mučení a využívání tohoto nástroje v jednotlivých zemích. (Hunt, 2007, Mannix, 1964, cit. dle Pinker, 2011)

Graf 11. Procento sexuálního znásilnění v poměru k roku 1973; 1973–2008 (Pinker, 2011)

